



№ 1

(січень, 2012)

ДОВІДНИК *Класного керівника*

Використання проектної технології
в роботі з учнями

Тренінгові заняття з батьками

Адаптація дітей із порушенням зору
в шкільному колективі

ЖУРНАЛ «ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ШКОЛИ»

УВАГА! Тільки в редакції триває передплата на 1-й номер



ПЕРШЕ В УКРАЇНІ ВИДАННЯ
для практичних психологів,
соціальних педагогів та
керівників навчальних закладів

Щокварталу на 80 сторінках журналу:

- організація роботи психологічної служби школи
- психологічна діагностика
- соціально-педагогічний супровід навчально-виховного процесу
- вивчення особливостей діяльності мікроколективів
- організація корекційно-розвивальної роботи
- консультативно-методична допомога всім учасникам навчально-виховного процесу
- формування психологічної культури дітей, батьків та педагогів

Періодичність виходу — 1 раз на квартал.
Обсяг — 80 сторінок (герметична упаковка).
Мова — українська.
Розповсюдження — за передплатою.



ТІЛЬКИ ДЛЯ НАШИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ:

- Тести й ключі до них
- Плани-конспекти занять
- Алгоритми вирішення складних ситуацій
- Відповіді досвідчених фахівців-практиків з питань виховання, вікової психології та соціальної педагогіки
- Подання матеріалів як статей методично-інформаційної спрямованості: компетентно, просто, зрозуміло
- Визначення тематики публікацій відповідно до циклограми роботи практичного психолога та соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ МОЖНА:

У редакції за тел.: (44) **583-04-22**
по e-mail: **podpiska@p-a.com.ua**

У відділенні поштової зв'язки
за передплатним індексом — інд. **89370**

Комплект: «Довідник директора школи» + «Довідник класного керівника» + «Психологічна служба школи» — інд. **89389**

«ДОВІДНИК КЛАСНОГО КЕРІВНИКА»

Щомісячний спеціалізований журнал

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 18114-6914 Р від 5.09.2011,
видане Міністерством юстиції України

№ 1 січень, 2012

Виходить з січня 2012 року

Засновник та видавець

ТОВ «Пресс Альянс»

Директор

Вікторія Заєць

Шеф-редактор

видань для школи

Оксана Лівінська

school@p-a.com.ua

Літературний редактор

Ольга Доломан

Коректор

Марія Кучеренко

Дизайн, верстка

Наталія Черниш

Відділ реклами

Ольга Ваніна

тел./факс (044) 501-57-03

ga@p-a.com.ua

Наталія Сокол-Черніловська

sokol@p-a.com.ua

Надія Ничипоренко

nadya_n@p-a.com.ua

Відділ передплати та продажу

Тетяна Мішньова

тел./факс (044) 583-04-22

podpiska@p-a.com.ua

Адреса редакції:

вул. М. Раскової, 11, корпус А, а/с 185,

м. Київ, 02660

тел./факс: 0(44) 583-04-22

Друк

ТОВ «Видавничий Будинок «АВАНПОСТ-ПРИМ».

03035, м. Київ, вул. Сурікова, 3, корпус 3

Наклад 3 000 примірників

Журнал розповсюджується лише за передплатою, яку можна оформити в редакції, на пошті та в передплатних агенціях

Передплатний індекс

у каталозі ДП «Преса»:

щомісячна передплата — **89368**

пільгова на півріччя — **89383**

Редакція не несе відповідальності за збитки, які можуть бути завдані в результаті використання, невикористання чи неналежного використання інформації, що міститься у цьому виданні. Редакція не завжди поділяє думку автора. Матеріали друкуються мовою оригіналу. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Відтворення матеріалів видання можливе лише за наявності письмового дозволу редакції. Редакція не несе відповідальності за зміст рекламних матеріалів.



Вітаю читачів нового видання — спеціалізованого журналу «Довідник класного керівника» — практичного професійного посібника для заступників директорів з виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів, педагогів-організаторів та класних керівників.

Впровадження особистісно зорієнтованого виховання, ідеї гуманізації і демократизації шкільного життя потребують докорінних змін у підходах до організації виховного процесу.

Нарешті ми знову повертаємося до позиції, якою багато років нехтували: наша школа не може бути виключно центром навчання. Усім фахівцям, причетним до проблеми виховання підростаючого покоління, слід глибше усвідомити, що школа є найважливішим інститутом виховання, розвитку, соціалізації підростаючих поколінь. Знанням необхідний ціннісний супровід, а розвитку — етичні рамки.

Зі сторінок журналу «Довідник класного керівника» ви отримаєте повну та актуальну інформацію з питань організації виховного простору навчально-го закладу та створення його виховної системи.

Журнал пропонує кращі зразки практичної виховної роботи, допомагає з максимальною ефективністю налагоджувати діяльність класного керівника, спираючись на рекомендації провідних експертів у галузі педагогіки, психології, права. Читач знайде в журналі актуальні матеріали з організації роботи з класом, контролю за навчальним процесом, організації позаурочної діяльності, взаємодії з батьками, захисту прав та інтересів учнів, педагогів і багато іншого.

Переконаний, що це видання стане незамінним помічником та радником у повсякденній роботі як спеціалістам з багаторічним досвідом, так і новачкам, сприятиме підвищенню рівня професіоналізму спеціалістів з виховання.

З повагою.

*Директор Інституту проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України
Іван Бех*

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Журнал «Довідник класного керівника» тільки-но починає свою роботу. Головна мета редакції журналу – зробити його вашим надійним помічником у роботі. Щоб публікації нашого видання були корисними та актуальними, просимо відповісти на запитання анкети та надіслати її до редакції в один із способів:

Поштою: вул. М. Раскової, 11, корпус А, а/с 185, м. Київ, 02660

e-mail: school@p-a.com.ua

тел./факс: 0(44) 583-04-22

АНКЕТА

1. Звідки ви дізналися про журнал «Довідник класного керівника»?

- ☐ з рекламного буклету
☐ отримали пілотний номер журналу
☐ з реклами в передплатному каталозі
☐ порадили знайомі ☐ інше

2. Які статті в цьому номері були для Вас корисними й цікавими? _____

3. Які, на Вашу думку, теми потрібно порушувати у виданні, щоб воно було корисне у Вашій роботі? _____

4. Які труднощі й запитання здебільшого виникають у Вас під час роботи? _____

5. Які спеціалізовані видання Ви читаєте? _____

Для зворотного зв'язку

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Ваш вік до 27 ☐, до 40 ☐, від 40 ☐

Ваша посада та кваліфікаційна категорія, вкажіть, чи маєте педагогічні звання та наукові ступені, які? _____

Назва навчального закладу та його адреса _____

Ваші контактні дані (e-mail, телефон) _____

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Бех І. Д.	директор Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України
Войцеховський М. Ф.	директор Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка
Воронцова Е. В.	начальник відділу науково-педагогічних технологій і проектів Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України
Даниленко Л. І.	президент ГО «Академія педагогічних наук», доктор педагогічних наук, професор
Кириченко В. І.	науковий співробітник лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України
Клименко А. І.	начальник управління соціально-економічного захисту ЦК Профспілки працівників освіти і науки України
Ковганич Г. Г.	методист центру позашкільної роботи «Північне сяйво», м. Київ
Колупаєва А. А.	заступник директора Інституту спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук
Легенький М. І.	проректор Українського державного університету фінансів і міжнародної торгівлі, кандидат педагогічних наук
Лівінська О. В.	шеф-редактор видань для школи, головний редактор журналу «Довідник директора школи»
Рябова З. В.	докторант Університету менеджменту освіти НАПН України, кандидат педагогічних наук
Юрченко В. І.	директор Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, канд. псих. наук, доцент

ОФІЦІЙНО

Основні орієнтири виховання учнів 1–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів _____ **6**

У жовтні 2011 року наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України було затверджено Основні орієнтири виховання учнів 1–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів. Пропонуємо вашій увазі цей документ

СКЛАДНИКИ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Галина КОВГАНІЧ

Професійна компетентність класного керівника: час і виклики _____ **19**

Провідна роль у вихованні школяра належить класному керівнику, тому перед ним стоїть завдання вибудувати індивідуальну модель роботи з кожною дитиною, розвинути її здібності, сприяти постійному зростанню творчого потенціалу окремої особистості

УПРАВЛІННЯ ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ

Валентина КИРИЧЕНКО

Використання проектної технології в роботі з учнями _____ **24**

Останнім часом у педагогічній практиці широко використовують «метод проектів», іншими словами — «проектний менеджмент». У чому суть нового методу? Хто є учасником проектів? Які основні етапи їх проведення?

ВИХОВНА ГОДИНА

Алла СУББОТІНА

Інструктаж з безпеки життєдіяльності на початку навчальної чверті _____ **30**

Здавалося б, у шкільному житті й так усе зрозуміло: початок занять, уроки, перерви, правила поведінки... Проте на початку нової чверті, а потім протягом навчання необхідно нагадувати учням про безпечну поведінку у навчальному закладі

БАТЬКІВСЬКІ ЗБОРИ

Олена ЗБИЦЬКА, Інна ПОЛЯКОВА

Алгоритм проведення батьківських зборів _____ **34**

Батьківські збори — важливий компонент роботи класного керівника. Від того, в якій атмосфері вони відбуватимуться, яку інформацію отримують батьки, залежить плідність вашої подальшої співпраці з ними

Валентина КИРИЧЕНКО, Галина КОВГАНІЧ

Тренінгові заняття з батьками _____ **42**

Однією із сучасних інтерактивних форм навчання є тренінг. Використовуючи його під час роботи з батьками, ви надаєте їм можливість «програти» ту чи іншу ситуацію в різних образах і проаналізувати свої дії

**Цікаве доповнення до статті
«Тренінгові заняття з батьками»** _____ **51****ПОРАДИ ФАХІВЦЯ**

Алла КОЛУПАЄВА, Оксана ТАРАНЧЕНКО

Адаптація дітей із порушенням зору в шкільному колективі _____ **54**

Перехід дитини з порушенням зору зі спеціальної до загальноосвітньої школи — серйозне випробування, яке вона може не витримати, не впоравшись із інтелектуальними та психологічними навантаженнями. Тому перед класним керівником, у класі якого навчатиметься ця дитина, стоїть завдання допомогти їй успішно адаптуватися у новому середовищі

РОБОТА З ДОКУМЕНТАМИ**Посадова інструкція класного керівника
загальноосвітнього навчального закладу** _____ **62**

Посадова інструкція входить у пакет основних документів, з якими ознайомлюють працівника під час прийняття на роботу. Вона визначає коло питань, за які відповідатиме працівник, та допомагає правильно організувати роботу

ПОЗАУРОЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Тетяна ДАНИЛЕНКО

**Сценарій виховного заходу
до Міжнародного дня рідної мови** _____ **66**

Міжнародний день рідної мови весь світ відзначає 21 лютого. До уваги вчителів початкової школи пропонуємо розробку виховного заходу, адаптованого для дітей 9–10 років

Оксана КЛИМЕНКО

Спортивно-розважальна естафета «Зимові забави» _____ **72**

Поєднання в одному заході кількох видів змагань робить його цікавим і привабливим для різних категорій дітей, допомагає розкрити здібності кожного учасника гри й згуртовує команду задля досягнення спільної мети

КАЛЕНДАР КЛАСНОГО КЕРІВНИКА**Лютий** _____ **75**

У жовтні 2011 року наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України було затверджено Основні орієнтири виховання учнів 1–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів. Пропонуємо вашій увазі цей документ

ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 1-11-Х КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ*

I. Пояснювальна записка

Процес становлення незалежної демократичної України з її прагненням стати повноправним членом європейської спільноти передбачає всебічне утвердження в суспільному та індивідуальному бутті цивілізованого життя на основі загальнолюдських цінностей та духовних, моральних і культурних засад життя українського народу. Тому мета сучасного освітнього процесу — не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота; інтелектуально розвинену, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти асоціальним впливам, вправлятися з особистими проблемами, творити себе і оточуючий світ.

Виховання учнів у сучасній школі здійснюється в контексті громадянської і загальнолюдської культури, охоплює весь навчально-виховний процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства і держави.

Орієнтири передбачають залучення учнів до різних форм творчої та суспільно корисної діяльності, зокрема: пізнавальної, оздоровчої, трудової, художньо-естетичної, спортивної, пропагандистської, ігрової, культурної, рекреаційної, екологічної, що організовуються у години дозвілля, тобто у позакласний час.

Метою основних орієнтирів виховання є створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей як орієнтовної для проектування моделей виховних систем у загальноосвітніх навчальних закладах України.

Для досягнення означеної мети передбачено реалізацію таких завдань:

- організація виховного процесу в класному колективі та в роботі з батьками на засадах проектної педагогіки;
- створення програми виховання для окремого класу з урахуванням індивідуально-педагогічних можливостей класних керівників, батьків, а також результатів вивчення рівнів фізичного, соціального, психічного та духовного розвитку учнів;
- змістове наповнення програми виховання з урахуванням вікових особливостей учнів;
- задоволення базових потреб особистості вихованця (фізіологічних потреб, потреби в безпеці, любові та прихильності, визнанні та оцінці, в самоактуалізації) в умовах окремого загальноосвітнього навчального закладу;
- реалізація у процесі роботи особистісно орієнтованого, діяльнісного, системного, творчого та компетентнісного підходів до організації виховного процесу в шкільному та класному колективах;

* Початок. Продовження у наступних номерах журналу «Довідник класного керівника».

- оптимальне поєднання форм організації виховної роботи: індивідуальної, групової, масової;
- створення належних умов для особистісного зростання кожного вихованця (створення ситуацій успіху та підтримки), його психолого-педагогічний супровід;
- співпраця з органами учнівського самоврядування, дитячими громадськими організаціями;
- інтеграція зусиль батьківської громади позашкільних закладів, представників державної влади, громадських та благодійних організацій, правоохоронних органів та установ системи охорони здоров'я.

Основні орієнтири виховання розраховані на весь період виховної діяльності з учня окремого класу з урахуванням їх вікових, індивідуальних та психолого-педагогічних особливостей (для роботи з учнями 1–4, 5–9 та 10–11 класів).

Змістове наповнення основних орієнтирів виховання передбачає формування цінностей і ставлень особистості до себе і людей, суспільства і держави, природи і здоров'я, праці та мистецтва. Після кожної змістової лінії подаються характеристики вікових особливостей учнів, зміст та форми виховної діяльності, критерії і вимоги до виховних досягнень учнів. У змісті виховної діяльності запропоновано орієнтовні форми проведення виховних справ та їх тематика для різних вікових категорій з урахуванням інтересів, потреб, запитів класних керівників, батьків та дітей.

В основних орієнтирах виховання пропонуються форми роботи для роботи з окремими класними колективами. У проектній діяльності увага класного керівника (вихователя) акцентується на:

- розвитку творчої особистості дитини;
- виявленні та становленні індивідуальних особливостей школярів;
- рівні особистісно-виховних досягнень учнів;
- створенні відповідних умов у школі для всебічного розвитку учнів;
- функціонуванні системи медично-психологічного та соціально-педагогічного забезпечення процесу розвитку школярів.

У процесі виховання класний керівник (вихователь) керується особистісно орієнтованим підходом до здібностей, нахилів кожної дитини, учня, тим самим створюючи умови для саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації на основі національних та загальнолюдських цінностей.

Виховання учнів реалізується у процесі організації:

- навчально-виховної діяльності;
- позаурочної та позакласної діяльності;
- позашкільної освіти;
- роботи органів учнівського самоврядування;
- взаємодії з батьками, громадськими організаціями, державними установами.

З цією метою створюються відповідні психолого-педагогічні умови у навчальному закладі, а саме:

- відповідність виховної практики засадам особистісно орієнтованої та гуманістичної парадигми освіти;
- ставлення до особистості дитини як до суб'єкта виховання;
- перцептивна, комунікативна, інтерактивна взаємодія всіх суб'єктів виховного процесу;
- творення необхідних умов для розвитку творчого потенціалу особистості, перспектив її саморозвитку в колективі;
- захист і підтримка інтересів особистості дитини;

- самоідентифікація та суспільно-значиме особистісне самовизначення дитини;
- стимулювання ініціативності та життєвої активності дитини;
- створення і набуття практичних навичок, необхідних для особистісної гармонізації;
- інтеграція виховних впливів освітнього середовища;
- практичне спрямування виховного процесу навчального закладу;
- культивування цінностей особистості.

Для кожної вікової категорії дітей прийнятними є використання індивідуальних (консультації), групових (тренінги, дискусії, дебати, ділові та рольові ігри), колективних (проекти) форм діяльності.

II. Визначення проблеми

Основою сучасного виховного процесу є людина як найвища цінність. Провідною тенденцією виховання стає формування системи ціннісного ставлення особистості до соціального і природного довкілля та самої себе. Набирає сили тенденція гармонійного поєднання інтересів учасників виховного процесу: вихованця, котрий прагне до вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; суспільства, зусилля якого спрямовуються на всебічний розвиток особистості; держави, зацікавленої у тому, щоб діти зростали громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце у цивілізованому світі.

Сучасному вихованню має бути повною мірою властива випереджувальна роль у демократичному процесі державотворення, воно має стати засобом розвитку духовної культури, зупинення соціальної деградації, стимулом пробудження високих моральних якостей: совісті, патріотизму, людяності, почуття громадянської та власної гідності, творчої ініціативи тощо; засобом самоорганізації, особистісної відповідальності дітей та молоді; запорукою громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Нині значно розвинулись громадянські цінності виховання, освітні заклади стали відкритими для батьків, громадських організацій. Розширюється кількість суб'єктів виховного впливу, узгоджуються їхні дії. Поряд з ознаками позитивних змін у вихованні особистості загострилися і певні протиріччя, що спричинило виникнення нових суттєвих проблем.

Стан духовної культури і моралі суспільства, як у світі, так і в Україні, викликає занепокоєння. Корозія усталених духовних цінностей є наслідком прагматизації життя, пропаганди насилля, нехтування правових, моральних, соціальних норм і за своїми масштабами становить глобальну соціальну проблему.

Відсутність у частини молоді навичок конструктивного спілкування, загальних принципів розуміння сутності найпростіших соціальних процесів і явищ призводить до конфліктів, стресових ситуацій, неадекватної соціальної поведінки. Як наслідок — «втеча молоді від реальної дійсності» в алкоголізм, наркоманію, віртуальне комп'ютерне середовище.

Результати опитування учнівської молоді та керівників навчальних закладів в Україні, що проведено у 2010 році в межах міжнародного проекту — «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді України», свідчать, що:

- досвід курити цигарки мають від 20% до майже 78% опитаних (залежно від їхнього віку і місця навчання), пробували хоча б коли-небудь курити 55% опитаних хлопців і 41% дівчат, перші спроби курити серед хлопців найчастіше відбувалися в 11-річному віці, рідше — в молодшому віці, серед 7–8% опитаних перші спроби курити зробили в 13–15 років, 11% учнівської молоді курять щодня, а 4% — хоча б раз на тиждень;
- 46% респондентів вживали алкоголь протягом останнього перед опитуванням місяця (48% — серед хлопців, 45% — серед дівчат);

- досвід вживання марихуани або гашишу у своєму житті мали 16% учнівської молоді віком 15–17 років (24 % — серед хлопців, 9% — серед дівчат), за останні 12 місяців вживали наркотичні речовини 8% опитаних (14% — серед хлопців, 4% — серед дівчат);
- 38% учнівської молоді щонайменше раз на рік брали участь у бійках, 32% — зверталися до медиків із травмами, майже 42% не рідше одного разу на 2 місяці потерпали від образ і 47% ображали інших учнів/студентів свого навчального закладу;
- 42% опитаної учнівської молоді віком 15–17 років мають досвід статевого життя (55% серед хлопців, 31% серед дівчат), від 7 до 15% підлітків (залежно від місця навчання) вступали в статеві стосунки до 15 років.

Отримані результати поширеності тютюнокуріння та вживання алкоголю, зростання кількості долучених до цього дівчат, рівень вживання наркотиків, збільшення кількості випадків насильства, зменшення віку початку статевого життя і збільшення чисельності учнівської молоді, яка практикує статеві контакти, свідчать про нагальну потребу посилити ефективність профілактичної роботи за цими складовими.

Соціальні умови, що продукують меркантильність і цинізм, призводять до деформації системи цінностей у доволі значній кількості громадян України. Знецінюється одвічне: любов, сім'я, культурні цінності; гіпертрофується матеріальне та культивуються особисті потреби і задоволення. Зниження рівня суспільної та особистої моралі, раннє статеве життя ведуть до формування особистості, котра не здатна створити міцну сім'ю, народити і виховати дітей. Як наслідок — поглиблюється демографічна криза.

Складні проблеми постали перед інститутом сучасної сім'ї. Діти, які виростають у неблагополучних сім'ях, недостатньо соціально зрілі, агресивні, а тому адекватно не сприймаються однолітками, що утруднює їхній особистісний розвиток.

III. Мета, чинники, проектно-технологічний підхід, структура моделі, принципи, та зміст виховання

Мета виховання

Метою виховання є формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал. Виховна мета є спільною для всіх ланок системи виховання та є критерієм ефективності виховного процесу.

У процесі привласнення особистістю вироблених людством морально-духовних цінностей коригується її потребнісна, когнітивна та діяльнісна сфери. Сучасна психолого-педагогічна наука вважає джерелом мотивації вчинків людини, її поведінки систему та ієрархію внутрішніх цінностей. У психічно здорової людини ця система має три рівні: на нижньому рівні — особисті та матеріальні цінності (власні потреби, задоволення); на середньому — культурні цінності (мистецтво, наука, загальнонародні надбання, правопорядок); на вищому — духовні цінності (ідеали, ціннісні настанови, обов'язок перед суспільством). Загальній меті виховання підпорядковується спеціально спроектована система супідрядних, поетапно конкретизованих цілей за напрямками виховання, сконцентрованих на вихованні цінностей природи, культури, соціальних цінностей та особистісних цінностей.

Чинники сучасного виховання

Першим і найважливішим чинником виховання є сім'я, яка стоїть у центрі глобальних економічних, політичних та культурних змін, які відбуваються у державі і являється

тією найменшою клітиною у житті суспільства, його основою, яка через власну культуру, мову, цінності виявляє значний вплив на виховання підростаючого покоління.

Другим важливим чинником є *школа*, яка сьогодні покликана, в першу чергу, стати осередком виховання, в тому числі, самовизначення і самореалізації кожної особистості. У навчально-виховному процесі головний акцент має переноситись із засвоєння певної кількості знань на виховання особистості з урахуванням її унікальної природи, і вже на цій основі формувати у неї моральні цінності, творчу і самотворчу діяльність.

Успішність виховання школярів великою мірою залежить від особистості вчителя, який повинен володіти високими моральними якостями, ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями, здатністю отримувати додаткові знання, необхідні для практичної діяльності.

Критеріями педагогічної культури є визнання особистісних пріоритетів та інтересів дитини; усвідомлення гуманістичних цінностей педагогічної професії, емпатія, готовність до морального вибору, тактовність, волева регуляція, дотримання норм учительської етики, уміння рішуче діяти у конфліктних ситуаціях.

Водночас несприятливими чинниками, які гальмують процес виховання підростаючого покоління, є брак знань, педагогічного досвіду, низький рівень життя, егоїзм, невизначеність сфери етичних взаємин вчителів, розбіжності у декларованих цінностях та цінностях життя, пріоритет особистісного перед професійним, порушення етичних норм тощо.

Виховання дітей як в сім'ї, так і в школі повинно враховувати індивідуальні здібності і нахили, здійснюватись рідною мовою, в атмосфері доброзичливості і взаєморозуміння, з опорою на народні і сучасні педагогічні надбання, національну і світову культуру, людські і національні моральні цінності.

Важливим чинником у вихованні дітей виступають і соціальні інститути (позашкільні заклади, психологічні служби, інститути підвищення кваліфікації педагогічних працівників тощо), які виступають суб'єктами виховання дітей і дають змогу покращувати та корегувати виховання школярів.

Взаємодія всіх учасників виховного процесу забезпечує педагогічні умови ефективного виховання школярів. Можна виділити суспільні, культурні, педагогічні та родинні умови виховання у молодших підлітків.

Так, до суспільних умов можна віднести вплив державної політики, Конституції і основних законів, суспільних пріоритетів, соціального становища родини, інформативного оточення.

Культурні умови включають: врахування особливостей національного менталітету, історії народу, його світогляду, ставлення до духовної спадщини, зокрема мистецтва, релігії, різноманітної творчої і добродійної діяльності.

Педагогічні умови повинні враховувати особливості впливу школи, сім'ї і соціальних інститутів. Створення необхідних умов на рівні школи передбачає визначення мети виховання, створення навчальних і виховних програм, спеціальну підготовку вчителів, організацію педагогічної і психологічної допомоги сучасній родині у вихованні підростаючого покоління.

На рівні родини — рівень вихованості самих батьків, ступінь їх готовності до виховання власних дітей, вибір доцільного педагогічного впливу, спосіб родинного життя, традиції, проектування життє- і самотворення кожного члена родини, а також особисті якості, світоглядні позиції, життєвий досвід і можливості самореалізації.

Проектно-технологічний підхід у вихованні

Зміст та організація виховного процесу визначаються його метою як очікуваним ідеальним результатом. Кінцева мета виховання поетапно конкретизується з урахуванням: індивідуально-психологічних особливостей вихованців; особливостей їх сімейного

виховання; віку; статі; національної та релігійної приналежності; соціально-економічних та географічних умов; особливостей найближчого соціального оточення; специфіки навчального закладу та наявних ресурсів для здійснення виховної роботи.

Особистісне долучення вихованців до спільної з вихователем діяльності у процесі застосування сучасних виховних технологій здійснюється через розв'язання соціально-моральних завдань, що ставлять вихованців в умови свідомого вибору і практичної реалізації особистісної позиції, стилю поведінки.

Процес виховання, окрім власне наукового підходу, складається з творчих актів, заходами яких є відчуття вихователем конкретної життєвої ситуації, його такт.

Складовими виховних технологій є форми організації та способи виховання. Процес виховання здійснюється у певних організаційних формах (індивідуальні, групові, колективні, масові).

Реалізація сучасних технологій виховної роботи на практиці можлива на основі проектування розвитку особистості вихованця. Застосування проектно-технологічного підходу до здійснення процесу виховання у навчальному закладі дозволяє: а) практично реалізувати індивідуальний підхід; б) планувати і прогнозувати результати виховних впливів; в) обирати найбільш ефективні для даного учня або класного колективу форми і методи виховної роботи; г) об'єктивно оцінювати ефективність і результативність виховної роботи. Таким чином відбувається перехід від «педагогіки заходів» до педагогіки цілеспрямованого і свідомого формування особистісних рис і якостей молодшої людини. Основними елементами виховної технології (див. табл. 1) виступають:

- конкретизована (конкретна) мета виховної діяльності (1);
- завдання, що конкретизують дану мету (2);
- цільова група виховної діяльності (конкретний учень, група, клас, школа) (3);
- очікуваний кінцевий результат (4);
- критерії, за якими будуть оцінюватись результативність та ефективність виховних впливів (5);
- власне зміст виховної діяльності як спільної діяльності вихователя і вихованця (6);
- форми виховання (7);
- методи здійснення виховної роботи (8);
- часовий проміжок, протягом якого буде здійснюватись виховна робота за даним проектом (9).

Кінцевим результатом реалізації усякого виховного проекту мають бути життєві компетентності учнів, тобто сформована можливість діяти у конкретній життєвій ситуації відповідно до власних цінностей, ставлень та переконань.

Таблиця 1. Орієнтовна структура виховної технології

Мета виховання	Завдання	Цільова група	Кінцевий результат	Критерії	Зміст діяльності	Форми	Методи	Час
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Такий підхід дає можливість оцінити ефективність проведеної виховної роботи на кожному віковому етапі розвитку вихованця. Оцінка здійснюється через порівняння очікуваних результатів виховної роботи з її реальними результатами. При цьому стає можливою оцінка ефективності виховання як окремої особистості, так і класу та школи в цілому.

Пріоритет унікальності кожної особистості вихованця вимагає відповідального ставлення до технологізації виховного процесу, високого професіоналізму і відповідальності педагога.

Структура виховної моделі національного виховання

Виховна система — це цілісний організм, який виникає у процесі інтеграції основних компонентів виховання (мета, суб'єкти виховання, їх діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база), що сприяє духовному розвитку і саморозвитку особистості, створенню своєрідного, за визначенням К. Ушинського, «духу школи».

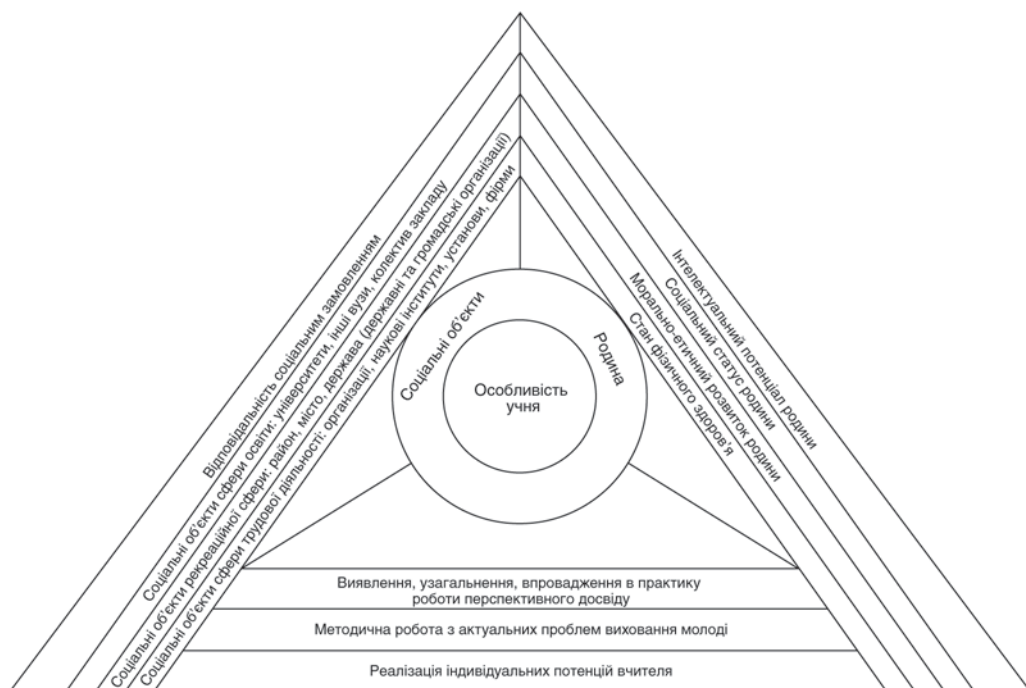


Рис. Структура виховної моделі національного виховання

Серцевиною виховного процесу є особистість — її нахили, здібності, потреби, інтереси, соціальний досвід, самовідданість, характер.

Одним із визначальних принципів виховної системи є взаємозв'язок впливів: родини; вчителя; соціальних об'єктів; довкілля (освітнього простору).

Родина, її цінності є складниками суспільства, яке будується на родинних принципах співжиття, дбайливого ставлення до дитини, на тих чинниках, що допомагають розкрити творчий потенціал дитини.

Залучення до співпраці управлінської, духовної, культурно-мистецької еліти та громадських інституцій створює унікальне середовище координації та інтеграції всіх ланок виховної системи.

Розуміючи українську національну систему виховання як самобутнє і водночас споріднене з вселюдським культурно-історичне явище, спрямоване на виховання свідомого громадянина, патріота.

Основні принципи виховання

Принцип національної спрямованості. Передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідного краю, свого народу, шанобливе ставлення до його культури; повагу, толерантне ставлення до культури всіх народностей, які проживають в Україні.

Принцип культуровідповідності. Вихованець і педагог спільними зусиллями перетворюють зміст історичного морально-етичного досвіду людства на систему відкритих проблем. Така проблематизація моральної культури слугує джерелом особистісного розвитку дитини, умовою засвоєння нею загальнокультурних надбань, а саме виховання здійснюється як культурологічний процес, формування базису культури особистості.

Принцип цілісності. Виховання організовується як системний педагогічний процес; спрямовується на гармонійний та всебічний розвиток особистості, формування в неї цілісної картини світу. Передбачає наступність в реалізації напрямів та етапів виховної роботи на різних освітніх рівнях: охоплює всі сфери життєдіяльності дітей та учнівської молоді; здійснюється різними соціальними інститутами, а також у навчальній та позанавчальній діяльності.

Акмеологічний принцип. Вихователю будує виховний процес так, щоб вихованець засвоїв найвищі морально-духовні цінності; створює умови для оптимальної самореалізації підростаючої особистості, розвитку її індивідуальних можливостей і здібностей. Напрями виховної роботи втілюються у відповідних результатах — міцно й органічно засвоєних загальнолюдських і національних цінностях, стратегії життя, яка передбачає постійний рух до здійснення нових, соціально значущих задумів; формування умінь долати труднощі, прогнозувати наслідки своїх учинків; здатності свідомо приймати рішення.

Принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Учасники виховного процесу є рівноправними партнерами у процесі спілкування, ставляться уважно до поглядів один одного, визнають право на відмінність, узгоджують свої позиції. Вихователю уникає жорстких приписів, не ставиться до вихованця як до пасивного об'єкта своїх впливів; зважає на його психічний стан, життєвий досвід, систему звичок і цінностей; виявляє емпатію, вдається до конструктивних та продуктивних виховних дій; схильний до творчості та педагогічної рефлексії.

Принцип адекватності виховання до психологічних умов розвитку особистості. Вихователю зосереджує свою увагу на дитині, бере до уваги її вікові та індивідуальні особливості, не форсує її розвитку, задовольняє фундаментальні потреби дитини (у розумінні, визнанні, сприйнятті, широкому ставленні до неї); виробляє індивідуальну програму її розвитку; стимулює розвиток в особистості свідомого ставлення до своєї поведінки, діяльності, життєвого вибору.

Принцип особистісної орієнтації. Означає, що загальні закони психічного розвитку проявляються у кожній дитині своєрідно і неповторно. Педагог культивує у зростаючій особистості почуття самоцінності, впевненості у собі, визнає її право на вільний розвиток та реалізацію своїх здібностей; не обмежує її в правах почуватися індивідуальністю; виробляє оптимістичну стратегію розвитку кожного вихованця; спрямовує зусилля на розвиток світогляду, самосвідомості, культури потреб, емоційної сприйнятливості, довольної поведінки, базових якостей особистості.

Принцип превентивності. Держава, соціальні виховні інститути та громадські об'єднання здійснюють профілактику негативних проявів поведінки дітей та учнівської молоді, допомагають їм виробити імунітет до негативних впливів соціального середовища. При цьому має бути забезпечена система заходів економічного, правового, психолого-педагогічного, соціально-медичного, інформаційно-освітнього характеру

з формування позитивних соціальних настанов, запобігання вживанню наркотичних речовин та різному прояву деструктивної поведінки, відвернення суїцидів та формування навичок безпечних статевих стосунків.

Принципи технологізації. Виховний процес передбачає науково обґрунтовані дії педагога та відповідно організовані ним дії вихованців, підпорядковані досягненню спеціально спроектованої системи виховних цілей, що узгоджуються з психологічними механізмами розвитку особистості та ведуть до кінцевої мети виховання. Побудований таким чином виховний процес має ознаки проєктивності, певною мірою гарантує позитивний кінцевий результат.

Вказані принципи складають певну систему. Кожний принцип як важлива складова системи взаємопов'язаний з іншими, їх гармонійне поєднання є запорукою ефективного виховного процесу.

Зміст виховання

Сучасний зміст виховання дітей та учнівської молоді в Україні — це науково обґрунтована система загальнокультурних і громадянських цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, праці, природи, мистецтва, самої себе. Виховання здійснюють для ідентифікації вихованця із загальноновизнаними цінностями і якостями та самореалізації його сутнісних сил. Система цінностей і якостей особистості розвивається і виявляється через її власне ставлення.

Ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави виявляється у патріотизмі, правосвідомості, політичній культурі та культурі міжетнічних відносин.

Патріотизм виявляється в любові до Батьківщини, свого народу, турботі про його благо, сприянні становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовності відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею, повазі до українських звичаїв і обрядів, усвідомленні спільності власної долі з долею Батьківщини, досконалому володінні українською мовою.

Розвинена правосвідомість виявляється в усвідомленні особистістю своїх прав, свобод, обов'язків, свідомому ставленні до законів та державної влади.

Політична культура — це політична компетентність (наявність знань про типи держав, політичні організації та інституції, принципи, процедури й регламенти суспільної взаємодії, виборчу систему), а також лояльне й водночас вимогливе ставлення громадян до держави, її установ, органів влади, здатність брати активну участь в ухваленні політичних рішень.

Культура міжетнічних відносин передбачає поважне ставлення дітей та учнівської молоді до прав людини; сформованість інтересу до представників інших народів; толерантне ставлення до їхніх цінностей, традицій, мови, вірувань; вміння гармонізувати свої інтереси з етнічними та релігійними групами заради громадянської злагоди.

У молодшому шкільному віці у дитини формується здатність пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого об'єднання; як учня, жителя міста чи села; виховується любов до рідного дому, школи, вулиці, своєї країни, її природи; до рідного слова та державної мови, побуту, традицій, культурних особливостей як рідного, так й інших етносів українського народу.

У підлітковому віці виховується духовно-осмислений, рефлексивний патріотизм, який поєднує любов до свого народу, нації, Батьківщини з почуттям поваги до інших народів, своїх і чужих прав та свобод.

Тому у старшому шкільному віці пріоритетними рисами ціннісного ставлення до Батьківщини є відповідальність і дієвість. Старшокласники не лише ідентифікують себе

з українським народом, але й прагнуть жити в Україні, пов'язати з нею свою долю, служити Вітчизні на шляху її національного демократичного відродження; працювати на її благо, захищати її; поважати Конституцію України і дотримуватися Законів; володіти рідною та державною мовою; визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію, справедливість.

Ціннісне ставлення до людей виявляється у моральній активності особистості, прояві відповідальності, чесності, працелюбності, справедливості, гідності, милосердя, толерантності, совістливості, терпимості до іншого, доброзичливості, готовності допомогти іншим, обов'язковості, добросовісності, ввічливості, делікатності, тактовності; вмінні працювати з іншими; здатності прощати і просити пробачення, протистояти виявам несправедливості, жорстокості. Показник моральної вихованості особистості — це єдність моральної свідомості та поведінки, єдність слова і діла, наявність активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

Характер ставлення особистості до соціального довкілля змінюється з віком. У *молодшому шкільному віці* дитина оволодіває елементарним умінням та навичками підтримки та збереження міжособистісної злагоди, запобігання та мирного розв'язування конфліктів; здатністю брати до уваги думку товаришів та опонентів; орієнтацією на дорослого як носія суспільних еталонів та морального авторитета.

У *підлітковому віці* зростає цінність дружби з однолітками, відбувається емансипація від безпосереднього впливу дорослих, розширюється сфера соціального спілкування, засвоюються суспільні цінності, формуються соціальні мотиви поведінки, виникає критичне ставлення до людей як регулятор поведінки.

У *юнацькому віці* збільшується кількість виконуваних старшокласником соціальних ролей, зростають вимоги до відповідальності за дії та вчинки, формуються мотиви самовизначення, вдосконалюється вміння керуватися свідомо поставленою метою, зростає роль самостійних форм діяльності: формується суспільна активність.

Ціннісне ставлення до природи формується у процесі екологічного виховання і виявляється у таких ознаках: усвідомленні функцій природи в житті людини та її самоцінності; почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них; здатності особистості гармонійно співіснувати з природою; поводитися компетентно, екологічно безпечно; критичній оцінці споживацько-утилітарного ставлення до природи, яке призводить до порушення природної рівноваги, появи екологічної кризи; вмінні протистояти проявам такого ставлення доступними способами; активній участі у практичних природоохоронних заходах: здійсненні природоохоронної діяльності з власної ініціативи; посиленню екологічного просвітництва. Ціннісне ставлення до природи і сформована на його основі екологічна культура є обов'язковою умовою сталого розвитку суспільства, узгодження економічних, екологічних і соціальних чинників розвитку.

Ставлення вихованців до природи має специфічні вікові особливості.

У *молодшому шкільному віці* властиве непрагматичне ставлення, що ґрунтується на суб'єктифікації, коли природні об'єкти стають «значущими іншими»; посилюються мотиви спілкування з природою.

Для *підліткового віку* характерне ставлення до природи як до об'єкта охорони, а не користі. Наприкінці цього віку виникає «об'єктна» настанова користі. При цьому виявляється суперечливість у ставленні до природи: прагматичні настанови декларуються природоохоронними мотивами.

У *юнацькому віці* властиве об'єктно-непрагматичне ставлення до природи, що ґрунтується на естетичній настанові.

Ціннісне ставлення до мистецтва формується у процесі естетичного виховання і виявляється у відповідній ерудиції, широкому спектрі естетичних почуттів, діях і вчинках, пов'язаних з мистецтвом. Особистість, якій властиве це ставлення, володіє системою

елементарних мистецьких знань, адекватно сприймає художні твори, здатна збагнути та виразити власне ставлення до мистецтва, прагне та вміє здійснювати творчу діяльність у мистецькій сфері.

Естетичне виховання спрямоване на розвиток у зростаючої особистості широкого спектра почуттів — здатності збагнути та виразити власне ставлення до мистецтва. Важливим є сприймання об'єктів довкілля як естетичної цінності, ерудиція у галузі мистецтва (володіння системою елементарних мистецьких знань, понять, термінів, адекватне сприйняття художніх творів, творча діяльність в мистецькій сфері), власний погляд на світ, здатність радіти за інших як ознака духовної зрілості.

Використовуючи мистецтво як основний чинник естетичного виховання, педагог враховує вікові особливості школярів: відкритість *учнів початкової школи* до сприймання художніх творів, їхню емоційну мобільність та готовність з насолодою виконувати творчі завдання; концентрацію *підлітків* на пізнанні свого внутрішнього світу, а отже, використанні мистецтва як засобу духовного становлення, що проходить шлях від почуттєвого сприймання до осмислених естетичних дій; усвідомлення *старшокласниками* (вік, коли почуття набувають якісно нового характеру, переживання стають змістовнішими і доволі глибоко впливають на емоційне сприйняття життя) того факту, що мистецтво безпосередньо пов'язане з життям народу, його культурою.

Ціннісне ставлення до праці є визначальною складовою змісту виховання особистості, що спрямована на формування у неї розуміння особистої значущості праці як джерела саморозвитку і самовдосконалення.

Ціннісне ставлення до праці, складний змістовно-синтетичний компонент особистості, який включає в себе ставлення дітей та учнівської молоді до праці як однієї з важливих життєвих потреб, почуття задоволеності працею й наявності сукупності найважливіших моральних якостей, що визначають ставлення до трудової діяльності загалом (працьовитість, відповідальність, охайність, бережливість, вміння раціонально розподіляти робочий час і т.п.).

Трудове виховання — це процес цілеспрямованого й усвідомленого прилучення зростаючої особистості до суспільних цінностей праці, які формуються у неї за допомогою пізнавальних і конкретно перетворювальних видів діяльності перманентно зростаючої складності.

Рівень розвитку трудової вихованості визначає ініціативність й активність учня на уроках, вміння зосередити свої зусилля на подоланні труднощів, пов'язаних із навчальною діяльністю й самоосвітою, вмінням знаходити свої місце у працюючому колективі, допомоги ближнім, ставленні до оточуючих, володіння комунікативними навичками, позитивна взаємодія з учителями, працьовитість у всіх формах трудової діяльності, ретельність та сумлінність виконання доручень, негативне, критичне ставиться до власного лідарства та лідарства оточуючих, прояв бережливості в процесі будь-якої діяльності, охайність, вміння раціонально розподіляти робочий час, здатність до продуктивної діяльності, прояв об'єктивного самоконтролю.

Провідною метою трудового виховання у *початковій школі* є виховання у молодших школярів позитивного ставлення до праці засобами організації різноманітних форм предметно-перетворювальних практичних дій. При цьому має відбуватися розвиток особистості, набуття молодшими школярами первинних уявлень про важливість праці для них самих, родини і суспільства в цілому, засвоєння правил безпеки життя під час виконання трудових завдань, пропедевтичне ознайомлення із сучасним світом професій.

Мета трудового виховання у *основній школі* полягає у формуванні розуміння учнів значення правильного вибору професії для особистості та сучасного суспільства; уявлень про сучасний ринок праці, знань про складові головного та резервного професійно-

го плану; відмінності між окремими напрямками профільного навчання у старшій школі; навичок пошуку необхідної інформації про можливості продовження навчання за обраним профілем і побудови індивідуальної освітньої траєкторії.

Метою трудового виховання у *старшій школі* є формування в учнів готовності до свідомого професійного самовизначення та морально-психологічна підготовка до майбутньої професійної діяльності.

Ціннісне ставлення до себе передбачає сформованість у зростаючої особистості вміння цінувати себе як носія фізичних, духовно-душевних та соціальних сил. Воно є важливою умовою формування у дітей та учнівської молоді активної життєвої позиції.

Ціннісне ставлення до свого фізичного «Я» — це вміння особистості оцінювати свою зовнішність, тілобудову, поставу, розвиток рухових здібностей, фізичну витривалість, високу працездатність, функціональну спроможність, здатність відновлювати силу після фізичного навантаження, вольові риси, статеvu належність, гігієнічні навички, корисні звички, стан свого здоров'я та турбуватися про безпеку власної життєдіяльності, вести здоровий спосіб життя, активно відпочивати.

Ціннісне ставлення до свого психічного «Я» передбачає вихованість у дітей та учнівської молоді культури пізнання власного внутрішнього світу — думок, переживань, ставнів, намірів, прагнень, цілей, життєвих перспектив, ідеалів, цінностей, ставлень. Важливо навчити зростаючу особистість сприймати себе такою, якою вона є, знати свої позитивні і негативні якості, сприяти формуванню у неї реалістичної Я-концепції, готовності та здатності до самовдосконалення, конструктивної самокритичності.

Ціннісне ставлення до свого соціального «Я» виявляється у таких ознаках: здатності орієнтуватися та пристосовуватися до нових умов життя, конструктивно на них впливати; визначенні свого статусу в соціальній групі, налагодженні спільної праці з дорослими та однолітками; вмінні запобігати конфліктам, справедливому і шляхетному ставленні до інших людей; позиції активного суб'єкта громадянського суспільства, який може і має впливати на долю країни.

Характер ціннісного ставлення особистості до себе істотно змінюється з віком. У *молодшому шкільному віці* розвивається рефлексія, формується вміння оцінювати себе як предмет змін. У *підлітковому віці* формується прагнення до самоствердження, з'являється хворобливе переживання неуспіху, зростає роль самооцінки в регуляції поведінки. У *юнацькому віці* актуалізується потреба у самовизначенні, оцінці своїх здібностей і можливостей; виникає процес визначення сенсу життя та свого місця в ньому.

Виховний простір розвитку особистості

Головне завдання сьогодишньої практики — створення виховного простору. Виховний простір — це не тільки середовище, а й духовний простір учня і педагога, це простір культури, що впливає на розвиток особистості. У ньому має бути представлений весь спектр цінностей культури і культурних форм життя. Це простір соціальних, культурних, життєвих виборів особистості, котра самореалізується у різних виховних середовищах (академічне середовище, клубне, середовище творчих майстерень тощо).

Основні вимоги до створення виховного простору:

- психологізація як здатність враховувати у комплексі всі зовнішні й внутрішні впливи на дитину й одночасно творити духовно-творче розвивальне середовище, нейтралізуючи негативні з них та посилюючи позитивні;
- відкритість до соціуму, діяти у співпраці з сім'єю, громадськістю;
- залучення дітей до розв'язання суспільно значущих і особистісних життєвих проблем, формувати досвід громадянської поведінки;
- розвиток творчого потенціалу всіх суб'єктів навчально-виховного процесу;

- спонукання школярів до самостійного розв'язання власних життєвих проблем у нестабільному суспільстві;
- життєтворчість як здатність забезпечити дитині можливість облаштувати власне життя, творити колективні та міжособистісні взаємини;
- педагогічна культура вчителів і вихователів, невід'ємними особливостями якої є людяність, інтелігентність, толерантність, розуміння, здатність до взаємодії;
- педагогічний захист й підтримка дітей у розв'язанні їхніх життєвих проблем та в індивідуальному саморозвитку, забезпечення їхньої особистісної недоторканності та безпеки;
- самореалізація людини в особистісній, професійній та соціальній сферах її життєдіяльності.

Педагогічне спілкування має спиратись на передову, прогресивну мораль — гуманістичну, в основі якої лежить демократизм, розумність, природність, ми відводимо першочергове місце принципу гуманізму. Він передбачає визнання того, що людина — найвища цінність на Землі; передбачає опору на особистість, яка здатна до самореалізації, самовдосконалення; розглядає самоцінність особистості як результат її власного саморозвитку, самовиховання. У спілкуванні — це вміння знайти гідне, схвальне, добре в іншій людині, вміння цінувати в інших індивідуальне, неповторне.

В основі педагогічного спілкування лежить плюралізм. Він полягає у вмінні і можливості толерантно ставитись до світогляду, переконань, позицій, думок і почуттів інших людей, не ображати, не принижувати їх гідності, визнавати, що кожна людина може змінитись, якщо вона помиляється, має можливість морального зростання. Це терпимість, толерантність, яка допомагає гуманізувати міжособистісні стосунки, робить їх людяними, природними, невимушеними, доброзичливими; це передумова для плідного співробітництва між людьми, визначальна умова для реалізації плюралізму думок, встановлення діалогу; це й гуманне ставлення до представників інших традицій і моральних звичок, вірувань.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Про те, як впроваджувати в роботу навчального закладу основні положення оновленої Програми «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», як створити систему виховання, адаптовану до конкретного навчального закладу або класного колективу, читайте у журналі «Довідник класного керівника» протягом 2012 року.

Провідна роль у вихованні школяра належить класному керівнику, тому перед ним стоїть завдання вибудувати індивідуальну модель роботи з кожною дитиною, розвинути її здібності, сприяти постійному зростанню творчого потенціалу окремої особистості

Професійна компетентність класного керівника: час і виклики

СЬОГОДНІ перед виховною практикою загальноосвітніх навчальних закладів гостро стоїть питання пошуку резервів активізації внутрішніх можливостей особистості в процесі духовного самобудівництва й організації успішної життєдіяльності. Основним структурним елементом загальноосвітнього навчального закладу є клас. Саме тут відбувається становлення дитини як особистості, здійснюється навчально-пізнавальна діяльність, формуються соціальні відносини між учнями. Отже, ключова роль у вирішенні пріоритетних завдань виховання належить класному керівнику-творцю, який має бути спроможним вибудувати індивідуальну модель роботи з кожною дитиною, розвинути її здібності, здатності. Вітчизняна педагогічна традиція впродовж багатьох років розглядає класного керівника центральною постаттю у вихованні дитини в загальноосвітньому навчальному закладі, бо вчитель щодня «торкається її особистості» (Н. Л. Селіванова), а отже, може багато в чому посприяти дітям у реалізації інтересів і задоволенні їхніх потреб.



Галина КОВГАНІЧ,
методист центру
позашкільної
роботи «Північне
сяйво», м. Київ

Виховна діяльність класного керівника має сприяти:

- творчому спрямуванню особистості, усвідомленню нею значення передусім творчих, гуманістичних потреб, мотивів, цілей як провідних у її розвитку та життєдіяльності. (У мотиваційній сфері під час вирішення виховних завдань треба відкривати для дитини сенс творчого життя, головним складником якого є пізнання довколишнього світу, його перетворення на краще, життєва самореалізація);

- розвитку творчих рис характеру, зокрема цілеспрямованості, ініціативності, допитливості, критичності розуму, самостійності, наполегливості, організованості, працелюбності, порядності, відповідальності тощо. Ці риси характеру повинні формуватися як стійкі якості особистості, що визначають програму її поведінки, діяльності, активного творчого ставлення до суспільства і держави, до себе, людей, природи, мистецтва та праці;
- творчій самосвідомості, що виявляється в самопізнанні та адекватній самооцінці, самоорганізації, самореалізації та самовдосконаленні, емоційній саморегуляції в екстремальних ситуаціях. (Саме ці психічні особливості перетворюють дитину на активного суб'єкта творчої діяльності та соціальної поведінки, який висуває власні цілі, ідеї, плани, програми тощо);
- розвитку творчих якостей інтелекту — логічного, діалектичного та цілісного сприйняття дійсності, спостережливості дослідника, творчої уяви і фантазії, інтуїції, уваги і пам'яті, що формуватиме вміння визначати і вирішувати життєві завдання, розробляти творчі проекти тощо;
- постійному зростанню потенціалу творчої діяльності — бажанню систематично здобувати нові знання у певній галузі, вмінню творчо їх використовувати, експериментувати, досліджувати, брати участь у вдосконаленні довколишнього середовища;
- формуванню психічних якостей творчої особистості, її темпераменту, властивостей нервової системи (чутливості, емоційності, пластичності, працездатності) та відповідно до них доцільного індивідуального стилю діяльності й поведінки, в процесі чого використовуються найкращі та коригуються слабкі якості конкретної дитини та підлітка.

ФУНКЦІЇ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Зміст діяльності класного керівника визначається його функціями як керівника педагогічного процесу в конкретній групі учнів. Найважливішими з них науковці та практики називають такі:

- *виховна* — розвиток життєвої компетентності, життєстійкості, життєздатності та життєтворчості учнів. Виховання вольових якостей, рис характеру: відповідальності, порядності, цілеспрямованості, наполегливості, толерантності;
- *соціального захисту дитини* — захист і підтримка інтересів, прав; захист дітей від негативних впливів довколишнього середовища, сприяння соціальному становленню учнів, вирішення їхніх соціальних проблем, розвиток позитивної соціальної активності;
- *організаторська* — організація класного колективу, його згуртування, активізація, розвиток самоврядування, підтримка ініціатив учнів, надання допомоги учням у самореалізації;
- *дослідницько-діагностична* — здійснення моніторингових досліджень організації виховного процесу, розвиток класного колективу, особистості учнів, розвиток учнівського самовряду-

вання; вивчення соціальних, життєвих проблем учнів, проблем сімей учнів тощо;

- *прогностично-проектна* — аналіз стану і тенденцій виховного процесу в класі, визначення цілей і завдань, засобів його оптимізації, проектування, програмування та планування заходів розвитку учнів, класного колективу;
- *профілактична* — запобігання виникненню та поширенню у класі негативних соціальних явищ (негативної підліткової субкультури, алкоголізму, наркоманії), запобігання життєвим кризам в учнів групи ризику;
- *корекційна* — виправлення в учнів негативних якостей і рис, асоціальних патернів поведінки.

ПРОФЕСІЙНІ ЗДАТНОСТІ ТА БАЗОВІ ВИХОВНІ ВМІННЯ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Науково-методичні джерела і нормативно-правові акти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України необхідними професійними здатностями класного керівника визначають:

- володіння методикою інтерактивних методів виховання;
- володіння культурою толерантної поведінки та вміння її застосовувати;
- лідерські якості і здатності організовувати активну суспільно корисну діяльність учнів;
- здатність до самоосвіти, вміння моделювати виховний процес учнів, обираючи для цього виховні програми, методичне забезпечення, створюючи власні матеріали тощо.

Тобто професійна культура класного керівника передбачає знання базових педагогічних понять: виховання, цілі виховання, зміст, методи, форми, засоби виховання. Окрім того, визначальними є знання сучасних підходів і концепцій виховання, оволодіння базовими виховними вміннями:

- *проектувальними* (вміння розробити концепцію виховання, план виховної роботи з класом, план позакласного заходу, програму роботи з батьками, програму розвитку особистості);
- *організаційними* (вміння організовувати індивідуальну, диференційну, колективну виховну діяльність учнів);
- *комунікативними* (вміння здійснювати педагогічне спілкування, вирішувати конфлікти, дискутувати, переконувати);
- *діагностичними* (вміння діагностувати динаміку розвитку особистості вихованця за роками, класного колективу, оцінювати ефективність виховного процесу, позакласного заходу тощо);
- *дослідницькими* (вміння ідентифікувати проблеми виховання, відбирати і застосовувати методи педагогічного дослідження, вивчати та узагальнювати сучасний інноваційний педагогічний досвід).

В основу виховного процесу має бути покладена особиста діяльність учня, і все мистецтво педагога має зводитися лише до того, щоб спрямовувати і регулювати цю діяльність.

Л. С. Виготський

СПІВПРАЦЯ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З ІНШИМИ ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Для вирішення проблем виховання та особистісного розвитку учнів доцільною є взаємодія класного керівника з педагогічними працівниками загальноосвітнього навчального закладу: педагогом-організатором, шкільним психологом, вчителями-предметниками.

Напрямами співпраці можуть бути:

- координація діяльності вчителів щодо узгодження обсягу навчального навантаження з предметів;
- консультування щодо індивідуальних особливостей пізнавальної діяльності учнів класу;
- поінформування про особливості психологічного розвитку учнів;

Виховна діяльність повинна починатися з того, що педагог осмислює виховні функції, тобто обов'язки, види діяльності, які виконуються в процесі формування особистості та учнівського колективу.

М. М. Таланчук

- сприяння встановленню довірливих стосунків і зняття стереотипного ставлення до окремих учнів;
- допомога у встановленні й підтримці творчих контактів вчителів із батьками вихованців;
- створення бадьорої, світлої, позитивної атмосфери в дитячому колективі;

- розвиток умінь встановлення конструктивної взаємодії.

Ефективними формами співпраці є:

- взаємовідвідування уроків колег;
- участь в організації і проведенні «малих педагогічних рад» і педагогічних консилиумів;
- залучення вчителів-предметників до проведення класних батьківських зборів;
- участь у проведенні предметних тижнів та олімпіад, навчальних екскурсій, пізнавально-дозвільній діяльності.

Водночас треба дотримуватися *правил толерантної взаємодії*, які містять такі положення:

- заздалегідь попереджайте колегу про ваш намір відвідати його урок;
- на уроці фіксуйте особливості праці учнів, їхню поведінку;
- звертайте увагу на стиль педагогічної взаємодії, міжособистісні стосунки в класі;
- виходячи з уроку, обов'язково подякуйте колезі за його працю.

Взаємодіючи із вчителями-предметниками, класний керівник виконує роль організатора і координатора педагогічної роботи з учнями й колективом. Він ознайомлює вчителів із результатами вивчення психологічних особливостей дітей, залучаючи і класний колектив, і вчителів, що працюють із класом, до обговорення програми педагогічної допомоги дитині та її сім'ї. Керівник організовує спільно з вчителями-предметниками пошук засобів, способів, що забезпечують успішність навчальної діяльності дитини, її самореалізацію на уроці і в по-

заурочний час. Класний керівник регулює відносини вчителів і батьків дітей, організовує зустрічі батьків із вчителями-предметниками для обміну інформацією про успіхи в навчанні та вихованні дітей.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СПІЛЬНОЇ РОБОТИ

Для того щоб дії класного керівника і вчителів-предметників під час організації роботи з класом були спільними, надзвичайно важливо дотримуватися таких психолого-педагогічних рекомендацій, які можна синхронізувати за чотирма стратегічними векторами:

- *одностайність вимог*: між вчителями-предметниками, класним керівником і батьками мають бути точки сходження і перетину думок і впливів, що не допускало б у дитини анархізму і втрати авторитету дорослих;
- *адекватність вимог*: їх відповідність можливостям учня, надання йому права самому визначати власні пріоритетні інтереси у житті. Нав'язування дорослими своїх високих стандартів може викликати почуття невпевненості, неповноцінності, занепокоєння, а інколи й агресію;
- *забезпечення емоційного комфорту*: небажано, щоб учень сприймав педагога чи однокласників як налаштованих проти нього чужих людей. Сприятливий психологічно-емоційний фон є необхідним тлом життєдіяльності учнів у навчальному закладі;
- *здійснення необхідного контролю*: його потребують усі без винятку учні, а імпульсивні та нестримані діти особливо. Рекомендується за провину не так карати, як пояснювати неприйнятність вчиненого й викликати почуття відповідальності.

ВЗАЄМОДІЯ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З БАТЬКАМИ УЧНІВ

Основним завданням класного керівника є організація роботи з батьками, яка сприятиме розвитку їхньої психологічної і громадянської культури через проведення тематичних батьківських зборів, організацію спільної діяльності, залучення батьків до участі у виховному процесі в загальноосвітньому навчальному закладі. Як свідчить досвід, за умови регулярної взаємодії класного керівника із сім'ями вихованців батьки стають партнерами важливих суспільних справ, долучаються до суспільно корисної діяльності, зростає їхня мотивація співпрацювати у процесі виховної роботи.

Розглядаючи дитину тільки як об'єкт, а не як живе життя (А. С. Макаренко) та ігноруючи її самодіяльність, самостійність, що зростає, виховання не приводить у дію її сили (незважаючи на безліч різних виховних заходів), тому фактично працює «на холостому ходу».

Г. С. Костюк

Останнім часом у педагогічній практиці широко використовують «метод проектів», іншими словами — «проектний менеджмент». У чому суть нового методу? Хто є учасником проектів? Які основні етапи їх проведення?

Використання проектної технології в роботі з учнями



**Валентина
КИРИЧЕНКО,**

науковий співробітник
лабораторії
превентивного
виховання Інституту
проблем виховання
Національної академії
педагогічних наук
України

ПРОЕКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: ЙОГО СУТЬ І ЗАВДАННЯ

Проектний менеджмент — динамічний процес, який допомагає дітям чітко зрозуміти суть планування, впровадження та оцінювання власної ініціативи, розвиває навички командної роботи та навчає пошуку партнерів у найближчому оточенні і в колективі в цілому.

У проектній діяльності класний керівник акцентує увагу передусім на формуванні таких навичок:

- *міжособистісних*: слухати один одного; висловлювати власні ідеї та думки і вміти сприймати чужі; формулювати запитання; знаходити аргументи на користь власної позиції; вирішувати конфлікти; піклуватися про інших;
- *навичок мислення*: розвивати ідеї; аналізувати, відбирати, використовувати інформацію; ухвалювати рішення в складних або непередбачуваних ситуаціях;
- *командних*: працювати в команді; грати в колективі певні ролі — керівника, виконавця, статиста; планувати і розподіляти завдання; співвідносити командну працю та індивідуальну;
- *ініціативних*: розвивати ініціативу; активно працювати у вказаній структурі; самостійно усувати перешкоди, що виникають у процесі вирішення проблеми; ініціювати зустрічі, пропозиції;
- *творчих*: розвивати таланти і нахили; формувати впевненість у собі та членах команди; ухвалювати неординарні рішення; пропонувати різні способи вирішення проблеми;
- *вирішення проблем*: вміти виділяти основну проблему; визначати ступінь її складності; планувати способи вирішення проблеми і залучати до цього представників різних соціальних груп та

органів влади тощо; аналізувати неефективні завдання й засоби в процесі вирішення проблеми;

- *демократичних*: поважати права та враховувати інтереси один одного; дискутувати; відстоювати власні позиції; знаходити компроміс; брати на себе відповідальність за власні дії.

УЧАСНИКИ ПРОЕКТУ

Участь у проекті буде найбільш корисною для школярів у тому разі, якщо ініціатива реалізації проекту йтиме саме від них, а вчитель візьме на себе функції консультанта-порадника, оскільки така форма діяльності школярів потребує кваліфікованої та постійної допомоги досвідченої людини. Бажано до реалізації проекту залучати також інших дорослих — батьків, вчителів, представників громадськості та владних структур тощо. Їхню увагу необхідно сконцентрувати саме на тих моментах, де школярі найбільше потребують допомоги:

- планування діяльності;
- вибір оптимальних способів вирішення проблеми;
- прогнозування наслідків діяльності;
- порівняння отриманих результатів із запланованими;
- об'єктивна оцінка роботи над проектом.

Дорослі можуть поділитися власним життєвим досвідом, допомогти школярам відшукати джерела різнобічної інформації щодо проблеми дослідження, надати контакти фахівців. Проте вони не повинні виконувати основну роботу: писати за школярів листи, телефонувати від їхнього імені, готувати матеріали чи ілюстрації тощо.

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

У кожного проекту має бути певна кількість обов'язкових етапів чи стадій.

Спочатку необхідно *ознайомити* учнів із суттю проекту та основними етапами його реалізації, зокрема: формулювання ідеї, формування команди, визначення зацікавлених сторін, створення проектної пропозиції. Розгляньмо кожний з них.

Робота над проектом починається з *формулювання його ідеї*, яка має бути зрозумілою для кожного учасника, підтримуватися всіма зацікавленими сторонами, а також бути інноваційною та оригінальною.

Далі відбувається *формування команди*, розподіл ролей та обов'язків між її членами. Основними членами команди можуть бути:

- лідер — керівник проекту;
- заступник керівника проекту — «права рука» лідера, який виконує функції керівника за його відсутності;
- дослідник — фахівець у галузі, в межах якої реалізують проект;

- інформаційний менеджер — відповідальний за поширення інформації про проект;
- фінансовий менеджер — контролює всі фінансові потоки.

Тепер визначають *зацікавлені сторони*. Для успішного втілення проекту важливо визначити всі зацікавлені сторони якомога раніше. Представники зацікавлених сторін можуть ставитися до вашої ідеї позитивно, негативно або нейтрально. Дуже важливо визначити ставлення кожного, від кого залежить успішна реалізація вашого проекту. Для цього дайте собі відповіді на такі запитання:

- Кому вигідні ваші успіхи? Хто зацікавлений у поразці?
- Хто безумовно підтримає проект? Хто критикуватиме?
- Хто отримає вигоди від проекту? Хто щось утратить?
- Як здобути прихильність ширшої аудиторії?

Після цього дослідження складіть список зацікавлених сторін: зазначте імена та прізвища, посади та контактні адреси. Цей список вам обов'язково стане у пригоді під час втілення проекту.

Після цього переходимо безпосереднього до розробки проекту. Документ, який детально описує проект, називається «проектна пропозиція» і містить 10–15 сторінок.

Над кожною з його частин варто працювати командою, застосовуючи метод «мозкового штурму».

Що входить до проектної пропозиції? Розгляньмо це на конкретному прикладі — проектну пропозицію Шибенського НВО І–ІІ ступенів Бородянського району (Київська область), розроблену та впроваджену учнями в рамках проекту «Голос молоді у розвитку громади».

ПРОЕКТНА ПРОПОЗИЦІЯ ПРОЕКТУ «ГОЛОС МОЛОДІ У РОЗВИТКУ ГРОМАДИ»

Титульна сторінка. На ній зазначають назву проекту, його виконавця (групу осіб чи організацію), потенційних спонсорів, керівника проекту та контактну адресу виконавця. (Бажано, щоб назва проекту була короткою та зрозумілою.)

Приклад

СТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ «РАДІОВІСНИК»

Анотація. Це короткий виклад проектної пропозиції (одна сторінка), тобто резюме проекту. Містить лаконічний опис проблеми, цілі та завдання проекту, опис проектних заходів, прогноз результатів, вартість виконання проекту та коротку інформацію про виконавця.

Опис проблеми. Коротко опишіть основну проблему класу, школи чи громади, яку вирішить втілення вашого проекту. Що саме спонукало вас до розробки проекту? (Максимальний обсяг — півсторінки.)

Результати опитування школярів Шибенського НВО І–ІІ ступенів Бородянського району виявили, що більшість учнів школи відчуває брак інформації про життя своєї громади.

Приклад

Мета та завдання проекту. Чітко сформулюйте мету проекту (можна одним реченням), далі конкретизуйте її через завдання — їх зазвичай подають як список. Формуючи завдання, дайте відповідь на запитання: яких змін зазнає наявний стан справ після втілення вашого проекту? Завдання мають бути конкретними, реалістичними та обмеженими в часі, оскільки це — конкретні кроки, які треба зробити для зміни наявної ситуації. (Приблизний обсяг — півсторінки.)

Мета проекту: подолати брак інформації про життя громади серед учнів, працівників школи та батьків через створення на базі школи інформаційно-культурного центру «Радіовісник».

Завдання:

- підвищити рівень поінформованості школярів, працівників школи та батьків щодо життя громади;
- створити умови для ефективної роботи учнівського самоврядування;
- продуктивно організувати вільний час на перервах і в позаурочний час;
- стимулювати навчання учнів школи;
- популяризувати через шкільне радіо здоровий спосіб життя.

Приклад

Цільова аудиторія проекту. Вкажіть, на які групи населення та організації поширюватиметься проектна діяльність. За необхідності деталізуйте характеристики цільової аудиторії, зокрема вік, місце проживання, зайнятість тощо. (Приблизний обсяг — один абзац.)

Цільова аудиторія проекту — учні всіх класів школи, вчителі та працівники школи, батьки школярів.

Приклад

Очікувані результати. Опишіть, яких результатів і користі від реалізації вашого проекту для цільової аудиторії очікуєте найближчим часом, а також у майбутньому. (Приблизний обсяг — півсторінки.)

Найближчі результати: задоволення інформаційних потреб учнівства, працівників школи та батьків, організація дозвілля шкільної молоді, підвищення рівня навчання учнів школи. Віддалені результати: виховання молодіжних лідерів, сприяння гармонійному розвитку особистості.

Приклад

Моніторинг і оцінювання. Опишіть, як будете проводити моніторинг та оцінювання реалізації проекту, щоб напевно досягти його мети і завдань. Треба зазначити кількісні та якісні показники, за якими визначатимете ступінь досягнення поставлених завдань.

План дій. У цьому розділі треба надати детальний графік реалізації проекту. Його зазвичай подають у вигляді таблиці (формат — довільний) і наводять тип запланованих заходів, етапи, термін і спосіб їх виконання, відповідальних за виконання, результати/продукти тощо. (Приблизний обсяг — одна сторінка.)

Приклад

Тип запланованих заходів: організація мережі шкільного радіомовлення.

Етапи:

- придбати обладнання;
- облаштувати кімнату для радіостудії;
- встановити та випробувати апаратуру.

Термін: 2 місяці (квітень–травень).

Відповідальні: Василь Петренко, Сергій Микитів.

Продукти:

- шкільна радіостанція;
- культурно-інформаційний центр «Радіовісник».

Ресурсне забезпечення проекту. Необхідні ресурси для виконання проекту мають регулюватися відповідним документом — бюджетом, який є ще одним важливим елементом. Бюджет показує, скільки ресурсів, які і від кого отримує проектна команда для досягнення мети та на що вона їх спрямовує. Бюджет складається після визначення проектної пропозиції і може містити матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси.

Презентація (захист) проекту. Для успішної реалізації розробленого проекту важливою є його публічна презентація, під час якої команда проекту висловила б своє бачення варіантів вирішення проблеми, а також полегшення пошуку потенційних партнерів. Якщо з певної проблеми існує кілька проектів, то варто організувати їх захист із подальшим визначенням переможців.

За образним висловом видатного бразильського педагога Пауло Фрейде, саме проектна діяльність дає змогу подолати «банківську» (накопичувальну) систему освіти, за якої:

- а) вчитель вчить, а учень — вчиться;
- б) вчитель знає все, а учні — нічого;
- в) вчитель думає, а за учнів — думають;
- г) вчитель говорить, а учні — покірно слухають;

д) вчитель дисциплінує, а учні — підкоряються;
е) вчитель діє, а учні тішаються ілюзією, що діють через дії вчителя;
е) вчитель визначає зміст програми, а учні (яких ніхто не питає) — пристосовуються до неї;

ж) вчитель змішує владу знання з власною професійною владою, яку він (вона) встановлює на протидію свободі учнів;

з) вчитель — суб'єкт навчального процесу, а учні — його прості об'єкти.

«Банківська» модель освіти виховує пристосуванців, керованих людей. Нові часи потребують від випускників загальноосвітніх навчальних закладів зовсім інших якостей: ініціативності, критичного мислення й творчого використання набутих знань. У разі вирішення цього завдання проектний метод стає дидактичним інструментом з доказовою ефективністю.



ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Багато хто з вас використовує «метод проектів» у своїй практиці. Поділіться, будь ласка, досвідом і надбаннями з колегами.

Надсилайте матеріали до редакції:

Поштою: вул. М. Раскової, 11, корпус А, а/с 185, м. Київ, 02660

e-mail: school@p-a.com.ua

тел./факс: 0(44) 583-04-22

Для зворотнього зв'язку обов'язково вкажіть свої контакти.

ЖУРНАЛ «ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ШКОЛИ»

Щоквартальне видання для практичних психологів, соціальних педагогів та керівників навчальних закладів

Щокварталу на 80 сторінках журналу:

- організація роботи психологічної служби школи,
- психологічна діагностика, тести та ключі до них
- соціально-педагогічний супровід навчально-виховного процесу
- вивчення особливостей діяльності мікроколективів
- корекційно-розвивальна робота
- консультативно-методична допомога всім учасникам навчально-виховного процесу
- формування психологічної культури дітей, батьків та педагогів

Передплатний індекс — **89370**



Детальніше за тел.: (44) 583-04-22 e-mail: podpiska@p-a.com.ua

Здавалося б, у шкільному житті й так усе зрозуміло: початок занять, уроки, перерви, правила поведінки... Проте на початку нової чверті, а потім протягом навчання необхідно нагадувати учням про безпечну поведінку у навчальному закладі

Інструктаж з безпеки життєдіяльності на початку навчальної чверті



Алла СУББОТИНА,
експерт з питань
охорони праці
та безпеки
життєдіяльності

НА ПОЧАТКУ навчальної чверті, коли діти повернулися з канікул, варто провести з ними розмову про правила безпечної поведінки. Мета такої розмови — створення в класі, а отже і в школі, нормальної робочої атмосфери, що сприятиме успішному навчанню кожного учня, вихованню поваги до особи та її прав, культури поведінки й навичок спілкування, а також запобіганню дитячому травматизму.

Почати можна було б з розповіді про режим роботи школи, тривалість уроків і перерв, про традиційні щотижневі класні (приміром, виховні) години та загальношкільні заходи (лінійки), нагадати про вимоги до зовнішнього вигляду учнів тощо.

Потім згадати про правила відвідування школи, зокрема те, що без дозволу педагогів не можна під час уроків ходити по території школи. А у разі пропуску навчальних занять учень повинен передати класному керівнику довідку від лікаря чи записку від батьків (або осіб, що їх замінюють) з поясненням причини відсутності на заняттях.

БЕЗПЕЧНЕ ПЕРЕБУВАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Чому з дітьми часто трапляються нещасні випадки? Бо вони мало знають про джерела небезпеки, не бачать їх у навколишніх предметах. Тому необхідно нагадувати їм, що безпечне перебування у школі всіх учасників навчально-виховного процесу передусім залежить від них самих, від виконання ними елементарних правил безпеки. Отже, учні повинні чітко знати, що категорично забороняється приносити

до школи та на її територію, і, звісно, в будь-який спосіб й використувати, зброю, вибухові, вибухо- та вогнєнебезпечні предмети та речовини, алкогольні напої, наркотики, інші дурманні речовини, отруту, газові балончики, гострі предмети.

НЕ ЗАБУВАЙМО ПРО ВВІЧЛИВІСТЬ

Створення доброзичливої атмосфери в класі, а отже й у школі, дасть можливість уникнути не тільки фізичних, а й психологічних травм. Дотримання елементарних правил ввічливості і доброзичливості допоможе в цьому.

Варто пам'ятати, що вихована, ввічлива людина:

- завжди вітається з учителями, працівниками школи, однокласниками;
- пропускає поперед себе жінку, дитину та людину, старшу за себе;
- ніколи не дозволить собі брутально висловлюватися на адресу будь-кого, тим більше використовувати непристойні жести;
- не користується під час занять комунікаційними пристроями, зокрема мобільним телефоном;
- не дозволяє собі застосовувати фізичну силу для вирішення будь-яких етичних проблем.

У разі запізнення на урок учень повинен постукати в двері кабінету, зайти, привітати вчителя, вибачитися за запізнення та запитати дозволу сісти на місце.

Якщо під час занять учню необхідно вийти з класу, він повинен підняти руку і запитати дозволу в учителя.

Якщо учень під час уроку хоче поставити вчителю запитання або відповісти на його запитання, він має підняти руку.

НА ПЕРЕРВІ

На перерві учні повинні прибрати на своєму робочому місці й вийти з класу.

Пересуваючись коридором, сходами, проходами, слід дотримуватися правої сторони.

Відпочиваючи на перервах, не можна бігати сходами, гратися поблизу віконних отворів та в інших місцях, не пристосованих для ігор.

Граючись, не можна штовхати один одного, кидатися різними предметами, кричати та заважати відпочивати іншим.

Пам'ятайте, що сидіння на підвіконні, перилах сходових чи елементів системи опалення може призвести до травмування.

Не використовуйте спортінвентар у класних приміщеннях та коридорах школи.

В ЇДАЛЬНІ

Шкільна їдальня теж може стати місцем небезпечних пригод, якщо забувати про обережність і ввічливість. Небезпеку може становити гаряча їжа, столове приладдя, поспіх тощо.

Тому, перебуваючи в їдальні, учні повинні:

- дотримуватися черги під час придбання їжі;
- виявляти увагу та обережність під час отримання гарячих рідких страв;
- прибирати за собою після прийому їжі посуд;
- дбайливо ставитися до майна їдальні, посуду.

ЕЛЕКТРОБЕЗПЕКА

Небезпека може критися і за зовсім звичними речами — електроприладами, якими користуємося щодня. Необережне поводження з ними призводить до ураження електричним струмом, що може спричинити травму або загибель людей.

Тому у школі забороняється користуватися шкільними електроприладами та електрообладнанням без дозволу вчителя.

Також учням забороняється самостійно ремонтувати електроприлади, вкручувати електролампочки, користуватися несправним обладнанням.

Пам'ятайте, що вмикати електроосвітлення та сидати за комп'ютер з мокрими руками небезпечно.

Якщо ви виявили пошкодження електропроводки чи електрообладнання, обірваний дріт, не наближайтеся до цього місця і не торкайтеся до них руками.

При виявленні запаху горілої електропроводки, задимленості чи вогню в електроприладах, слід негайно відключити їх від напруги чи вимкнути головний рубильник. Про всі проблеми з електромережею, електроприладами слід негайно повідомляти працівників чи адміністрацію школи.

ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА У ШКОЛІ

Необережне поводження з вогнем може викликати пожежу, спричинити пошкодження майна, травмування або загибель людей від опіків та чадного газу.

Тому на території школи категорично забороняється палити.

У разі виникнення пожежі слід негайно повідомити про це працівників школи та її адміністрацію, організовано під керівництвом учителя покинути приміщення школи відповідно до плану евакуації (з використанням запасних виходів та вказівників).

БЕЗПЕЧНА ДОРОГА ДО ШКОЛИ

Щодалі більшу небезпеку становить пересування учнів вулицями міста (селища). І дорога до школи — найнебезпечніша, бо звична, тож

увага притупляється. Тому йти до школи або додому необхідно тільки тротуарами, а за їх відсутності — в один ряд по узбіччю дороги назустріч руху транспортних засобів.

Переходити проїжджу частину дозволяється тільки по пішохідних переходах, обладнаних відповідними знаками та дорожньою розміткою. Перед тим, як перейти вулицю, слід переконатися у відсутності транспортних засобів. Перебігати, переїжджати на велосипеді проїжджу частину забороняється.

Чекати громадський транспорт слід у відведених місцях: на зупинках, узбіччі — подалі від транспорту, що рухається. Під час чекання слід дотримуватися правил поведінки.

Здійснювати посадку і висадку у громадському транспорті дозволяється після повної його зупинки. Під час виходу з автобуса слід триматися за поручні, переконатися у відсутності біля останньої сходинки сторонніх предметів, слизького місця чи вибоїн.

НЕДОТРИМАННЯ УЧАСНИКАМИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ МОЖЕ ПРИЗВЕСТИ ДО ЇХ ТРАВМУВАННЯ АБО ЗАГИБЕЛІ.



У наступних номерах журналу «Довідник класного керівника» читайте:



- Моніторинг ефективності роботи класного керівника,
- Створення виховної системи навчального закладу
- Складаємо портфолію класного керівника
- Організація роботи психолого-педагогічного лекторію для батьків

Передплату можна оформити:

- у редакції за телефоном (044) 583-04-22, e-mail: podpiska@p-a.com.ua
- у відділеннях «Укрпошти» за передплатним індексом — **89368**

Батьківські збори — важливий компонент роботи класного керівника. Від того, в якій атмосфері вони відбуватимуться, яку інформацію отримають батьки, залежить плідність вашої подальшої співпраці з ними

Алгоритм проведення батьківських зборів



Олена ЗБИЦЬКА,
головний спеціаліст
відділу кадрової
роботи Департаменту
освіти Харківської
міської ради

ПРИВІТАННЯ БАТЬКІВ

Вітаючи батьків, не забудьте висловити їм свою радість від їхньої присутності на зборах, зі щирою посмішкою подякувати їм за їхній прихід до школи. Ведіть розмову так, начебто в класі тільки однодумці.

Ще до початку зборів знайдіть хвилинку поговорити з окремими батьками, звернути їхню увагу на виставку дитячих робіт, стенди з літературою, спеціально випущену стінгазету.

ВСТУП

Ніколи не починайте з негативної інформації. Спочатку знайдіть добрі слова про клас у цілому і про кожного учня зокрема. Такий вступ допоможе вам встановити контакт з батьками, налаштувати їх на співробітництво. Звертаючись до батьків, називайте їх по імені та по батькові. Для новопризначених класних керівників можна порекомендувати посадити батьків на ті місця, на яких сидять їхні діти, а перед собою покласти план-дислокацію батьків на батьківських зборах з їхніми прізвищами, іменами та по батькові. Починайте збори вчасно. Визначте регламент, дотримуйтесь його.

ВИЗНАЧЕННЯ КОНКРЕТНОЇ МЕТИ

Визначити мету зборів — це не тільки вказати, про що ви збираєтеся говорити, а й сформулювати, що, власне, ви хотіли б дати для кращого розуміння поставлених завдань. Таке повідомлення свідчити-ме про те, що ви прийшли з діловими намірами — вирішити конкретні проблеми класного колективу.



Інна ПОЛЯКОВА,
методист Науково-
методичного
педагогічного центру
Департаменту освіти
Харківської міської
ради

Такий початок зборів дасть вам можливість поступово перейти до складних питань: проблем успішності, дисципліни, міжособистісного спілкування, якості викладання окремих предметів тощо.

Розповідаючи про дітей, вживайте слова «наші», «наш», а не «ваші», «ваш». Такий підхід іще раз нагадає батькам про те, що проблеми спільні і вирішувати їх треба у співпраці.

ГОЛОВНА ЧАСТИНА

Доповідь класного керівника на зборах слід виголошувати вільно. Формулюйте свої думки лаконічно, проявляйте доброзичливість, тактовність, уникайте менторського тону.

Виступ класного керівника не повинен тривати більше 20 хвилин. У виступі, метою якого є вирішення якогось конкретного питання, основну увагу слід приділити логічності, чіткості, обґрунтованості головної думки. Використовуйте факти, переконуйте аргументами, правильно упорядковуючи і сформулювавши їх.

Від викладення фактів переходьте до висновків. Після вашого виступу виділіть час на запитання, обговорення вашої промови.

Треба уважно і спокійно вислухати всі виступи і зауваження батьків, тактовно відповісти на запитання й висловити конкретні пропозиції.

Не зводьте збори до повідомлення про успішність учнів та їхню поведінку, обов'язково включіть до свого виступу питання психолого-педагогічного лекторію для батьків¹.

Після основної промови надайте слово запрошеним спеціалістам, гостям.

Не втрачайте почуття міри. Не перевантажуйте збори теоретичними викладками. Пам'ятайте, що збори проводяться після робочого дня, тому увагу батьків на одному питанні вам вдасться зосередити не більш як на 10–12 хвилин.

Не затримуйте батьків більш ніж передбачено регламентом: оптимальний час проведення зборів 1–1,5 години.

Якщо є необхідність повідомити негативну інформацію про окремих учнів, не розповідайте це при всіх, попросіть їхніх батьків залишитися після зборів, «для того, щоб порадитись відносно...», «для вирішення питань особистого характеру...» тощо. Батьки оцінять вашу делікатність і будуть налаштовані на співпрацю з вами.

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕКТИВ ТА БАТЬКІВСЬКІ ЗБОРИ КЛАСУ

Особливою вимогою до педагогічного колективу в цей день має стати обов'язкова присутність на робочих місцях усіх членів педагогічного

¹ Тематику психолого-педагогічного лекторію для батьків та інформаційні матеріали до нього читайте у наступних номерах.

колективу (заступників директора, вчителів-предметників, лікаря, психолога, соціального педагога), які зможуть відповісти на конкретні запитання батьків та за необхідності надати батькам кваліфіковану консультацію чи допомогу.

У деяких школах практикується відвідування батьківських зборів представниками адміністрації. Якщо у вашій школі немає такої практики, під час підготовки батьківських зборів порадьтеся з адміністрацією відносно питань, що, на ваш погляд, можуть викликати складності, та заручіться їхньою підтримкою на випадок таких ускладнень.

УХВАЛЕННЯ РІШЕННЯ ЗБОРІВ

Класні батьківські збори формують спільну точку зору на вирішення певної проблеми як батьків, так і вчителів, виробляють колективні рішення і єдині вимоги до навчання і виховання дітей.

Рішення батьківських зборів повинні бути оформлені протоколом. Протокол складається на кожних зборах секретарем, якого обрав батьківський колектив. Рішення батьківських зборів повинні бути скріплені підписами батьків.

Протокол має складатися й під час засідання батьківського комітету.

Класний керівник повинен чітко фіксувати явку присутніх, з'ясовувати причини відсутності окремих батьків.

Рішення, ухвалені на батьківських зборах, стосуються всіх членів батьківського колективу класу, зокрема й тих, хто з різних причин не з'явився на збори. Класний керівник має відпрацювати механізм передачі інформації батькам, які не змогли відвідати збори, ознайомити їх із порядком денним зборів та ухваленими рішеннями, зібрати підписи. Якщо класний керівник заздалегідь оповіщений про відсутність батьків, він повинен відразу визначити терміни індивідуальної зустрічі з ними, не чекаючи наступних зборів.

РЕФЛЕКСІЯ

Заклучна частина зборів має на меті зосередження уваги батьків на узагальненні та рефлексії. Варто зробити її максимально приємною та позитивною: коротко підбийте підсумки всього сказаного на зборах, закличете до дії, дайте оптимістичний прогноз на майбутнє, подякуйте за співпрацю.

Для класного керівника дуже важливою є думка батьків про проведення збори. Рефлексія може проходити в різних формах: це висловлювання батьків, випуск «блискавки», оформлення колажу, інтерв'ю тощо. Наприкінці батьки оцінюють (усно чи письмово) значення зборів, їхню актуальність, корисність не тільки для всього класу, а й для себе особисто.

Рефлексія сприяє критичному підходу педагога до оцінки власної діяльності, дає привід для роздумів, адже ретельно підготовлені, змістовні, нестандартні за формою й актуальні за значенням батьківські

збори можуть перевернути свідомість батьків, підвищити їхню відповідальність, пробудити в них величезний виховний потенціал.

АНАЛІЗ БАТЬКІВСЬКИХ ЗБОРІВ

Після проведення батьківських зборів необхідно визначити індивідуальний запит кожної сім'ї щодо виховання дитини в школі і, спираючись на нього, вибудовувати подальшу роботу з кожним конкретним учнем і класним колективом у цілому. Доречно також зробити аналіз проведених батьківських зборів. Схему аналізу подано у *додатку 1*.

Це допоможе уникнути помилок у роботі з батьками, вдосконалити техніку проведення батьківських зборів.

У період між зустрічами з батьками фіксуйте свої враження від індивідуальної роботи з сім'ями, відмічайте позитивну динаміку в навчанні, поведінці, спілкуванні з учнями та батьками. Проводьте моніторингові дослідження. Використовуйте ці матеріали на наступних зборах.

ФОРМУВАННЯ ТРАДИЦІЙ ПРОВЕДЕННЯ ЗБОРІВ

Значну увагу класному керівникові слід приділити формуванню традицій проведення батьківських зборів. Це викличе в батьків інтерес до проблем педагогіки та психології, сприятиме формуванню культури «бути батьками», відповідальності за виховання власних дітей і потреби брати участь у справах класного колективу.

Найбільш дієвими є традиції заохочення активних батьків класу в формі нагородження грамотами, дипломами, сувенірами, зробленими руками учнів.

Велике значення для всіх членів сім'ї мають листи подяки, які класний керівник надсилає учневі додому чи батькам на роботу. Великим стимулом для дитини може стати лист подяки, отриманий сім'єю у день її народження.

Доброю традицією батьківських зборів, яка може існувати протягом усього часу навчання дитини в школі, є ведення батьківських щоденників.

Батьківський щоденник — це зошит, у якому ведуться записи батьків. У ньому батьки діляться своїми враженнями, висновками, вказують побажання вчителям-предметникам, ставлять запитання та надають рекомендації учителям тощо. Добре, якщо батьківські щоденники зберігаються у класного керівника: їх видають батькам на початку зборів та збирають після їх закінчення.

Батьківський щоденник — творчість кожного окремого вчителя. Його наявність (ведення) допомагає класному керівнику бачити зміни батьківської позиції, розвиває батьківську інтуїцію та спостережливість. Перші сторінки щоденника можуть містити персональні дані про батьків. Тут важливо не збирати несуттєву та зайву інформацію (Закон України «Про захист персональних даних» № 2297-VI від 01.06.2010.) — достатньо мати необхідну та важливу інформацію, яку

потім буде перенесено до класного журналу і використано в роботі. Щоденник може також містити інформацію про дитину: її здоров'я, захоплення, нахили, інтереси, а також додаткові відомості, які батьки вважають суттєвими і необхідними для повідомлення.

Усі наступні сторінки щоденника можна розділити за темами батьківських зборів, з відміткою дати проведення, основних питань, які будуть розглядатися, пам'ятки для батьків, що містять висновки за розглянутою темою, які подано у ненав'язливій формі, легкій для запам'ятовування та подальшого осмислення. У ході зборів батьки можуть занотовувати у щоденник питання, які виникли у них під час виступу класного керівника, висловлювати свій запит щодо подальших тем обговорення. У змісті сторінок, за необхідності, можуть міститися анкети, які не тільки додадуть інтересу до ходу проведення зборів, а й допоможуть класному керівникові мати зворотній зв'язок та дані для власних моніторингових досліджень.

На останніх сторінках щоденника можна розмістити орієнтовну тематику шкільних та класних батьківських зборів на рік, план роботи батьківського лекторію та відмітки про його відвідування, а також сторінки відзнак батьків за участь у громадському житті класу та школи (лист подяк батькам за досягнення дитини), пам'ятку класному керівникові, яку батьки «розроблюють» самостійно, або з дітьми у творчій формі.

Очікуваною частиною батьківських зборів можуть стати й певні заходи, наприклад, традиція з умовною назвою «Чарівна скринька». Сенсація полягає в написанні дітьми до кожних батьківських зборів листів. Цю традицію можна започаткувати в молодших класах. У своїх листах діти мають змогу розповісти те, про що їм часом важко сказати вголос. Таких ритуальних моментів, як свідчить педагогічний досвід, батьки чекають з нетерпінням, іноді класні традиції стають сімейними, надаючи членам родини нову можливість спілкування.

Важливо відзначити, що всю роботу педагогічної і батьківської громадськості необхідно вибудовувати на принципах взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправного партнерства.

Батьки повинні вийти зі зборів цілком задоволеними, поінформованими, позитивно налаштованими, натхненними. Такий підхід до організації та проведення роботи з батьками допоможе сформувати повагу до професійної діяльності педагога, наголосити на важливості зустрічей вчителя з батьками, стимулюватиме їхній інтерес до справ школи і співпраці з педагогічним колективом.

У додатку 2 подано Пам'ятку класного керівника, яка, на нашу думку, допоможе йому в підготовці та проведенні батьківських зборів.

Схема аналізу проведення батьківських зборів

Відповівши на запитання опитувальника, класний керівник зможе проаналізувати хід батьківських зборів, оцінити, що вдалося, а що — ні, і використати результати у подальшій роботі

1. Яке враження справили на вас особисто проведені батьківські збори?
2. Які завдання вирішувались на зборах, чи досягнуто мети?
3. Чи було забезпечено взаємозв'язок між освітньою, виховною та розвивальною цілями?
4. Чи були ефективними обрані структура та форма проведення зборів? У чому їх переваги й недоліки?
5. Чи вдалося дотриматись плану проведення зборів? Якщо ні, то чому?
6. Чи вдалося впровадити в практику педагогіку співробітництва з батьками?
7. Як використовувався навчальний кабінет та матеріали, підібрані до батьківських зборів? Яке враження це справило на батьків учнів?
8. За рахунок чого на зборах підтримувалась позитивна атмосфера?
9. Хто з батьків допомагав вам під час проведення зборів?
10. Які ситуації викликали у вас стан психологічного дискомфорту?
11. Чи раціонально було використано час на батьківських зборах? Чи не відволікалися ви на несуттєві запитання та провокації?
12. Які додаткові «ходи», використані вами під час зборів, були особливо успішними?
13. Чи виникла необхідність у запрошенні адміністрації з приводу непередбачуваних обставин? З яких саме? Чи були тут ваші прорахунки?
14. В які терміни і як саме ви плануєте виконати власні завдання, визначені батьківськими зборами

ПАМ'ЯТКА КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Чого ні в якому разі не можна робити на батьківських зборах:

- не можна необгрунтовано захвалювати дітей;
- не можна, порівнюючи дітей, хвалити одних і ляяти інших;
- не можна дорікати батькам;
- не можна обіцяти батькам більше, ніж можна реально зробити для дітей;
- не можна видавати якісь «психологічні» судження, що стосуються дитини; давати випадкові рекомендації;
- не можна до з'ясування ставлення батьків до класного керівника (люблять, визнають, поважають, цінують, байдужі, терплять) висловлювати батькам якісь педагогічні сентенції;
- не можна вимагати від батьків грошей, допомоги, участі без з'ясування ставлення батьків до школи, класу, без виявлення можливих батьківських ініціатив;
- не можна зачитувати і коментувати оцінки учнів;
- не можна вимагати від батьків, щоб вони на догоду школі чи класному керівникові раптом змінили культурний уклад сім'ї;
- не можна нав'язувати батькам план роботи класу, заходів, екскурсій, походів;
- не можна наполягати на тому, щоб класний керівник відвідував учня, оскільки без запрошення батьків, без взаємної симпатії, їхнього особистого прохання робити це незаконно і неетично;
- не можна вимагати обов'язкового приходу батьків на збори;
- не можна насильно призначати батьків до органів батьківського самоврядування;
- ні в якому разі не можна на батьківських зборах (або в приватних розмовах) повідомляти будь-яку інформацію, що стосується тієї чи іншої сім'ї або тих чи інших дітей — як присутніх, так і відсутніх на зборах;
- не можна розпочинати будь-які збори без повідомлення про виконання рішень, пропозицій і вимог попередніх зборів;
- не можна виявляти своє поважне ставлення до одних батьків і байдуже ставитися до інших;
- не можна затягувати батьківські збори більш ніж на півгодини, точніше, вони мають тривати рівно стільки, скільки потрібно, але так, щоб батькам збори здалися важливими, запам'яталися, захотілося прийти наступного разу;
- не можна протягом зборів говорити тільки класному керівнику;
- не можна запрошувати на батьківські збори вчителів-предметників для скандального з'ясування відносин, оскільки, якщо вчитель поводить себе негідно або не влаштовує батьків, то це справа не зборів, а адміністрації школи;
- не можна перетворювати збори на скандал, перепалку, конфлікт. Якщо поведінка когось із батьків виходить поза межі прийнятих у суспільстві культурних норм (прийшов п'яний, ображає учасників тощо), збори мають бути закінчені і вже потім слід думати, яких заходів треба вжити для недопущення такого надалі;
- не можна класному керівникові здобувати авторитет за рахунок інших педагогів або адміністрації школи, поширюючи відомості, що порочать їх, не можна натякати на свою бідність і безвихідь, не можна скаржитися на шкільні порядки;

- не можна ухвалювати значущі для всіх рішення активом або випадковою меншістю, не з'ясувавши письмово чи усно думки решти батьків;
- не можна на зборах і в приватній розмові доносити батькам про вчинки їхніх дітей, не знаючи передісторії подій і не підозрюючи про можливі наслідки їхніх повідомлень (це може стати причиною побиття, запеклих сварок, образ і, з часом, у міру накопичення переживань, може призвести до дитячого суїциду);
- не можна давати батькам пропозиції та поради культурного і педагогічного плану, які не відповідають реальному характеру життя самого класного керівника (пропонує не палити, не марнувати час біля телевізора, допомагати по господарству, читати класичну літературу, слухати серйозну музику, любити і знати поезію, відвідувати театр, не влаштовувати вдома постійних алкогольних вечірок, тоді як сам учитель не дотримується цих правил);
- не перетворювати батьківські збори на формальний акт зачитування правил, інструкцій, наказів.

На батьківських зборах можна:

- спільно з батьківським активом влаштовувати чаювання;
- частину батьківських зборів проводити спільно з дітьми;
- ділити батьківські збори на офіційну та креативну частини, де кожен може показати свої таланти й уміння (танці, співи, читання віршів, проведення конкурсів, сімейних ігор);
- зовнішній вигляд і поведінка класного керівника повинні підкреслювати урочистий і піднесений характер зборів;
- на перших же зборах у перший же рік роботи слід обрати постійних членів батьківського активу;
- проводити батьківські збори спочатку у формі індивідуальних співбесід із членами сім'ї, потім у формі невеликої пленарної частини (це можуть робити тільки авторитетні й улюблені класні керівники, яким справді є що сказати);
- дати можливість кожному з батьків у письмовій або усній формі викласти свою позицію з різних питань життя класу;
- всі види планів і програм складаються тільки й обов'язково за допомогою батьків і в певних випадках — дітей;
- якщо нема про що говорити, якщо класний керівник не готовий до проведення зборів як важливого організаційного, координаційного та виховного дійства, то краще швидко вирішити організаційні питання і відпустити батьків;
- на зборах доречно заслухати розповіді успішних батьків про традиції їхніх сімей (важливо з числа батьків і родичів знаходити тих фахівців, які могли б ділитися спеціальними знаннями);
- класний керівник обов'язково вибудовує систему управління успіхом, повідомляючи батьків про чудові маленькі досягнення дітей, про їхні успіхи, бажання, настрої, здобутки та очікування;
- класний керівник має час від часу читати батькам лекції з важливих питань педагогіки і психології, або, якщо він цього не вміє або не може, зачитувати цікаві факти та ідеї з періодики з цих же проблем;
- важливо проводити батьківські збори у формі пошуку вирішення конфліктних, проблемних ситуацій, пропонуючи батькам назвати ці ситуації, взяти їх із книг або вигадати самим.

Однією з сучасних інтерактивних форм навчання є тренінг. Використовуючи його під час роботи з батьками, ви надаєте їм можливість «програти» ту чи іншу ситуацію в різних образах і проаналізувати свої дії

Тренінгові заняття з батьками



Валентина КИРИЧЕНКО,

науковий співробітник лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

УСПІШНІСТЬ виховного процесу залежить від того, які відносини склалися між класним керівником і батьками. Оскільки виховання учня в класному колективі й сім'ї — це єдиний нерозривний процес, а мета виховання дитини — спільна і для сім'ї, і для класного керівника, то слід орієнтуватися не лише на партнерську співпрацю у цьому процесі. Співпраця класного керівника і батьків дає можливість краще пізнати дитину, поглянути на неї з різних сторін і позицій, побачити у різних ситуаціях та допомогти в розумінні її індивідуальних особливостей, розвитку здібностей дитини, подоланні її негативних учинків і проявів у поведінці, формуванні ціннісних життєвих орієнтацій.

Треба пам'ятати, що значна частина батьків — не професійні вихователі. Вони не мають спеціальних знань у галузі виховання, переживають труднощі при встановленні контактів із дітьми. Знання рівня педагогічної культури батьків, умов життя дитини в сім'ї, особливостей родинних взаємин створюють передумови для надання допомоги батькам у сімейному вихованні через систему педагогічного навчання.

Організація навчання батьків потребує зміни традиційних установок класного керівника. У роботі з батьками слід рішуче переходити від монологу до діалогу. Тільки рівноправне обговорення тих чи інших питань створить атмосферу довіри, взаємної поваги, а спільно вироблені висновки й узагальнення принесуть користь. Доцільно урізноманітнювати як організаційні форми, так і методи навчання батьків. Зокрема досить ефективними з них є такі: дискусії, рольові ігри, тренінги, сімейні вечори, батьківські клуби, вечори творчих родин. Збагачення форм і методів навчання викликатиме у батьків інтерес, позитивно впливатиме на якість і ефективність педагогічної освіти.

Зміст і пропоновані форми роботи мають сприяти виробленню критичного ставлення до особистої педагогічної діяльності в сім'ї, вдосконаленню вміння аналізувати конкретні педагогічні ситуації і зна-



Галина КОВГАНИЧ,

методист центру позашкільної роботи «Північне сяйво», м. Київ

ходити правильні рішення, а також дати змогу батькам сформулювати свою позицію як вихователів і накреслити стратегію виховання дитини.

Як свідчить практика, великий інтерес викликають у батьків тренінгові заняття.

Тренінгові заняття проводяться з батьками для розширення комунікативних можливостей батьків, їхніх уявлень про себе і про дитину, для зміцнення позитивних якостей учасників, розуміння інших людей; для пошуку оптимальних шляхів спілкування з дитиною на підставі її повного прийняття, ефективних форм і методів виховання дитини, активізації її внутрішніх психологічних ресурсів для вирішення різноманітних проблем виховання й розвитку.

Тренінг як сучасна інтерактивна форма навчання дає змогу поглибити пізнання батьками самих себе, своїх психологічних особливостей, усвідомити свої дії та думки, набути навичок адекватної поведінки в певних соціальних ситуаціях. Відбувається вивчення світу дитинства як такого, поглиблене пізнання своєї дитини та її внутрішнього світу, визначення оптимальних шляхів спілкування з дитиною, вивчення ефективних виховних методів і прийомів залежно від віку дитини.

Можливі такі форми батьківських тренінгів: разом із дітьми; тільки з батьками; з батьками і вчителями. Тривалість заняття — 1,5 години. Тематика їх може стосуватися різних аспектів виховання дитини, але при плануванні, безперечно, мають враховуватися вікові особливості та потреби дітей, виховні проблеми класу чи навчального закладу, особливості батьківського і дитячого контингентів.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ТРЕНІНГІВ

Початкова школа

- Світ дитинства у просторі світу дорослих.
- Мистецтво бути батьками.
- Ігри і розваги дітей у сім'ї.
- Адаптація першокласника до шкільного середовища.
- Індивідуальність молодшого школяра.
- Мистецтво створення дитячого свята.
- Здорова дитина — щаслива родина.
- Компетентне батьківство як запорука гармонійних відносин у сім'ї.

Основна школа

- Позитивна самооцінка — умова успішного розвитку дитини.
- Виховний потенціал сім'ї у сучасних умовах.
- Батькам про права дитини.
- Індивідуальність підлітка.

- Рухаємося до партнерської сім'ї.
- Роль сім'ї у вихованні здорової дитини.
- Підлітковий вік і фактори ризику виникнення відхилень у поведінці.
- Підліткова субкультура: як змиритися чи як зрозуміти?
- Інтеграція дітей з девіантною поведінкою в активне життя шкільної спільноти.
- Партнерство сім'ї та школи у розбудові превентивного виховного простору для підлітків.

Старша школа

- Здоровий спосіб життя — основа життєвого успіху.
- Участь старшокласників у процесах прийняття рішень.
- Учнівське самоврядування — простір соціальних проб і соціального розвитку.
- Батьки і вибір професії. Обрії життєвого проектування.
- Індивідуальність старшокласника.
- Наші діти на порозі кохання.
- Підготовка юнацтва до відповідального батьківства.
- Конструктивне вирішення конфліктів у сім'ї.
- Партнерство сім'ї та школи у розбудові превентивного виховного простору для старшокласників.

З огляду на специфіку тренінгової форми навчання, батьків слід поінформувати про особливості майбутніх семінарів. Можливо, в роботі з ними спочатку краще використовувати інтерактивні елементи, а вже згодом перейти до тренінгових занять.

Під час проведення тренінгу слід виходити з того, що:

- кожна людина має багатий позитивний досвід вирішення різноманітних проблем, знайома з аналогічними методами реагування в різних сімейних ситуаціях;
- існує велика кількість інформації щодо батьківсько-дитячих стосунків, якою батьки володіють не повною мірою;
- батьківський досвід кожної окремої людини доволі обмежений і потребує постійного оновлення й поповнення та періодичної переоцінки.

Методичні прийоми, що найчастіше використовуються під час тренінгу — мозковий штурм, робота в групах, інформаційне повідомлення, рольова гра, розгляд реальних проблемних ситуацій учасників тренінгу, аналіз власного життєвого досвіду, вправи на зняття емоційного і м'язового напруження (так звані енерджайзери), обговорення поданої інформації, — сприяють активному включенню батьків у процес навчання і кращому засвоєнню інформації.

Формат цієї статті не дає змоги детально розглянути варіанти тренінгових занять із усіх зазначених вище тем, тому ми зупинилися на проблематиці, яка, на наш погляд, є актуальною для сьогодення. Нижче подано програму одного з тренінгових занять.

БАТЬКИ І ПІДЛІТКИ: МИСТЕЦТВО СПІЛКУВАННЯ

Програма тренінгового заняття

Цілі й завдання тренінгу:

- поглибити пізнання батьками самих себе, своїх психологічних особливостей, усвідомлення своїх дій, поведінки у спілкуванні з дитиною, набуття навичок адекватної поведінки з дитиною;
- сприяти вивченню світу дитинства як такого, поглибленому пізнанню своєї дитини, її вчинків, емоцій, думок;
- виявити й ранжувати проблеми у спілкуванні батьків з підлітками;
- навчити батьків аналізувати свою поведінку, типові помилки у спілкуванні з підлітками;
- сприяти оволодінню педагогічними знаннями, уміннями, навичками організації продуктивного спілкування;
- сприяти знаходженню оптимальних шляхів спілкування з дитиною.

1. Відкриття тренінгу (5 хв.)

Привітання учасників, формулювання мети і завдань тренінгу. Ознайомлення учасників з регламентом роботи.

2. Знайомство (10 хв.)

Вправа «В дитині я ціную...»

Мета: підготувати учасників до роботи, сприяти створенню комфортної атмосфери на тренінгу.

Хід проведення: класний керівник пропонує батькам по черзі представити себе, називаючи своє ім'я та те, що кожен із них цінує в своїй дитині.

3. Прийняття правил роботи (10 хв.)

Вправа «Сімейний статут»

Мета: Сприяти згуртуванню батьків класу, створенню доброзичливої атмосфери та комфорту під час роботи.

Обладнання: Заздалегідь прикріплений на видному місці аркуш ватману.

Хід проведення: Педагог наголошує на тому, що протягом цілого року, обговорюючи безліч проблем та питань виховання дітей класу, учасники навчання будуть єдиною великою сім'єю. А для того, щоб уникнути конфліктів, необхідно виробити й ухвалити своєрідний «Сімейний статут», що закріплюватиме правила поведінки та права «членів родини».

Методом мозкового штурму учасники вносять свої пропозиції. Педагог враховує їх та на основі представлених батьками ідей пропонує їм виробити загальні правила роботи в групі (не більше 10).

*До уваги
педагога!*

Орієнтовними правилами можуть бути такі:

- бути толерантними;
- дотримуватися регламенту;
- бути відвертими;
- бути тут і зараз;
- працювати в групі від початку і до кінця;
- обговорювати не людину, а проблему;
- будь-яка думка має право на існування;
- слухати і чути.

4. Визначення очікувань (10 хв.)

Вправа «Пісочний годинник»

Мета: Допомогти батькам визначитися з власними очікуваннями від тренінгу.

Обладнання: Аркуш фліп-чарту з намальованим на ньому пісочним годинником, ручки, стікери, вирізані у формі кружечків.

Хід проведення: Кожному учаснику заняття роздають по три кружечки, які символізують піщинки, і пропонують написати свої очікування від тренінгу. Після цього вони зачитують свої очікування і наклеюють їх у верхній частині пісочного годинника. Останнім свої очікування зачитує педагог.

Питання для обговорення:

- Про що свідчать очікування?
- Чому так важливо їх визначати на початку роботи?

5. Інформаційне повідомлення (5 хв.)

Вербальні й невербальні засоби спілкування

Мета: Підвищення рівня поінформованості батьків з проблеми.

Хід проведення: Педагог ознайомлює батьків з текстом міні-лекції «Вербальні й невербальні засоби спілкування».

Спілкування — це дуже важлива сфера нашого життя, і останнім часом його роль у сучасному суспільстві безперервно зростає. Пов'язано це, перш за все, з переходом до інформаційного суспільства, що супроводжується збільшенням обсягу інформації та зростанням кількості людей, для яких компетентність у спілкуванні є професійною компетентністю.

Особливо слід відзначити активне посилення інтересу до спілкування, обумовлене технічними засобами: телефон, факс, Інтернет, електронна пошта тощо. Такі способи передачі інформації поступово замінюють собою міжособистісне спілкування.

Однак потреба у спілкуванні залишається однією з головних соціальних потреб людини. Під час спілкування учасники комунікативного процесу сприймають один одного, обмінюються інформацією.

Психологи визначають три види спілкування:

- сприймання і розуміння людьми одне одного (перцепція);
- обмін інформацією (комунікація);
- взаємодія у спілкуванні (інтерація).

У процесі спілкування обмін інформацією між його учасниками відбувається як на вербальному рівні, так і за допомогою міміки, жестів, поз, вибору міжособистісного простору (невербальний рівень спілкування).

Словесна форма спілкування передбачає два типи запитань: відкриті й закриті. Відкриті запитання дають можливість співрозмовнику проявляти повну свободу у формулюванні відповіді. *Наприклад:* «Що ти думаєш стосовно цієї проблеми?»

Закриті запитання, як правило, потребують однозначної відповіді («так» чи «ні»). *Наприклад:* «Ти сьогодні отримав хороші оцінки?».

У спілкуванні дуже важливо розуміти, що саме тобі хотів сказати співрозмовник, тому дуже корисною є звичка запитання-перефразування (уточнювальні запитання). Такі питання починаються зі слів «Чи правильно я тебе розумію...», після чого повторюється інформація, стосовно якої відбувається уточнення.

Психологи встановили, що словами ми передаємо лише 7 відсотків інформації, тоном, інтонацією голосу — 38, а мімікою, позами, жестами — 55 відсотків. Отже, набагато важливіше не те, що ми говоримо, а те, як передається повідомлення. Якщо людина каже одне, а вираз її обличчя свідчить зовсім про інше, то значно більше довіри викликають саме невербальні посилання. Тому під час спілкування з підлітками дуже важливо, з одного боку, навчитися контролювати власні рухи й міміку, а з другого — вміти розуміти реакції дітей.

Найпростіше за все читаються позитивні емоції — щастя, радості, здивування тощо. Складніше сприймаються негативні емоції — злість, гнів, роздратування, смуток...

Внутрішній емоційний стан виражається мімікою або рухами м'язів обличчя. Найбільш типові мімічні прояви почуттів:

- *здивування* — широко відкриті очі, підняті брови, опущені донизу кінчики губ, відкритий рот;
- *страх* — широко відкриті очі, підняті й зведені над переніссям брови, розтягнуті в сторони губи;
- *гнів* — брови опущені донизу, зморщений ніс, вигнуті зморшки на лобі, прищулені очі, зімкнені губи;
- *огиди* — опущені брови, зморщений ніс, нижня губа піднята і зімкнена з верхньою;
- *смуток* — зведені брови, погаслі очі, куточки губ дещо опущені;
- *радість* — спокійні очі, підняті кутики губ.

6. Виявлення бар'єрів у спілкуванні (15 хв.)

Вправа «Бар'єри у спілкуванні батьків і підлітків»

Мета: Виявити бар'єри у спілкуванні батьків і підлітків.

Обладнання: Папір формату А-3, фломастери, матеріали *додатку №1*.

Хід проведення: Педагог об'єднує батьків у три групи. Перша група отримує завдання: визначити перешкоди у спілкуванні з дітьми; друга група — скласти перелік небажаних висловлювань у спілкуванні з дітьми; третя — скласти список бажаних висловлювань у спілкуванні з дітьми.

Після виконання завдань групи презентують свої напрацювання, відбувається спільне обговорення (під час обговорення педагог може доповнити упорядковані переліки висловами з *додатку №1*).

7. Формування навичок продуктивного спілкування (25 хв.)

Вправа «Меморандум»

Мета: Сприяти формуванню навичок продуктивного спілкування з дітьми.

Обладнання: Аркуші паперу формату А-3, фломастери.

Хід проведення: Педагог об'єднує учасників у дві групи: учасники першої виробляють меморандум батьків до дитини («Я хочу, щоб моя дитина...»); учасники другої створюють меморандум дитини до батьків («Я хочу, щоб мої батьки...»).

Після виконання завдання групи презентують свої меморандуми. Потім учасники визначають схожі позиції у представлених меморандумах.

8. Підбиття підсумків роботи (5 хв.)

Педагог привертає увагу батьків до плакату «Пісочний годинник». Батьки по колу визначаються, наскільки справдилися очікування кожного. Педагог дякує батькам за активну участь у тренінгу і вручає батькам «Пам'ятку для батьків» (*додаток 2*).

ЗАБОРОНЕНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ ПІД ЧАС СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ

Яка хата, такий тин, який батько, такий син.
Яблуко від яблуні недалеко падає.
Ти такий самий ледар, як і твій батько.
Не намагайся знову викинути якийсь вибрик.
Мені набридло червоніти за тебе.
Знову все зробив абияк, мені простіше самій усе зробити, ніж після тебе переробляти.
Я тисячу разів казала тобі, що...
Скільки разів треба повторювати...
Про що ти тільки думаєш...
Невже тобі важко запам'ятати, що...
Ти став таким грубіяном.
Усі діти... (такі; так себе поведуть...), а ти...
Що тобі говорити, якщо ти такий...
Сьогодні покаранням для тебе буде...
Що ти до мене причепилася/причепився, як реп'ях.
Мені набридло тобі пояснювати, відчепись.
Не заважай мені працювати.

БАЖАНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ ПІД ЧАС СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ

Не опускай руки. У тебе все вийде, тільки почни ще раз заново...
Ми за тебе будемо вболівати...
Ми впевнені, що ти зможеш добре поводитися.
Молодець! Ти мені так допоміг! Без тебе я точно не впоралася б із прибиранням...
Ти — наша надія, радість...
Ти у нас найрозумніший, але не зазнавайся.
Ти у нас найкраща, бо ти наша доня.
З тобою нам так легко...
Донечко (синочку), як ти вважаєш...
Ти нас завжди розумієш і все правильно виконуєш.
Добре, що ти розумієш і підтримуєш нас завжди.
Порадь мені (нам), ти ж краще знаєш...
Я ніколи не змогла б зробити це так добре, як ти...
Як ми тобі вдячні...
Ти у нас молодець.
У мене і у твого батька немає нікого ближчого, ріднішого за тебе.

ПАМ'ЯТКА БАТЬКАМ

Любіть свою дитину такою, якою вона є, а не за її досягнення та успіхи.

Не порівнюйте її з іншими дітьми. Порівнюйте її з самою собою (такою, якою вона була вчора і, можливо, буде завтра).

Не сваріть, а тим паче не ображайте дитину в присутності чужих людей. Поважайте почуття і думки дитини. На скарги з боку оточення відповідайте: «Дякую, ми вдома обов'язково поговоримо на цю тему».

Засуджуйте не саму дитину, а її вчинок.

Навчіть дитину розповідати про свої проблеми. Обговорюйте з нею конфліктні ситуації, які виникають з однолітками та дорослими. Щиро цікавтеся її думкою, — тільки так ви зможете сформувати в неї правильну життєву позицію.

Постійно спілкуйтеся з дитиною. Нехай вона розповість вам, як провела день. Слухайте уважно, ставте запитання, щоб дитина відчувала, що це вам справді цікаво.

Залучайте дитину до обговорення сімейних проблем, вислуховуйте та обговорюйте її думку.

Не формуйте взаємини на заборонах. Завжди пояснюйте причини ваших вимог, якщо можливо, запропонуйте альтернативу. Повага до дитини зараз — фундамент шанобливого ставлення до вас тепер і надалі.

ЦІКАВЕ ДОПОВНЕННЯ ДО СТАТТІ «ТРЕНІНГОВІ ЗАНЯТТА З БАТЬКАМИ»

У центрі позашкільної роботи «Північне сяйво» м. Києва працює цікавий проект «Учнівський барометр», одним із напрямів роботи якого є проведення соціологічного опитування. Напередодні занять з батьками (такі заняття відбуваються двічі на місяць) діти роблять соціальне опитування серед своїх однолітків, друзів, однокласників, інших за заданою тематикою, результати якого потім використовуються на заняттях з батьками і є досить цікавими. Нижче наводимо приклад такого опитування.

I. Взаємостосунки дітей і батьків

Мої батьки завжди хочуть, щоб я була краща за інших. Вони ліплять з мене ідеальну (в їхньому розумінні) доньку, а я створюю свій паралельний світ, відокремлений від їхнього світу, щоб там бути самою собою, де не треба обов'язково бути найкращою.

Батьків цікавлять тільки оцінки.

Мої батьки забули, що колись самі були підлітками. Їхнє головне правило: дорослі завжди мають рацію.

Проблеми між father and children:

Проблема № 1. Мама і батько стоять, як вартові біля дверей: куди? коли? з ким? І тут же лекція на годину.

Проблема № 2. «У твоєму віці про дівчат я не думав...».

Проблема № 3. «Ми для тебе все, а ти...».

Проблема № 4. «У тебе самі дискотеки в голові, а хто уроки вчити буде?».

Удома мені холодно та самотньо. Звинувачення, чужі приклади — і так кожного дня.

Моя мама не працює. Вона матеріально залежить від тата. Він зневажливо з нею розмовляє, насміхається. У нас в сім'ї не може бути й мови про спільне проведення вільного часу, про задушевні розмови за чашкою чаю.

У сім'ї я відчуваю себе нікому не потрібним. Про події у своєму житті я ніколи не розповідаю батькам. Мене постійно критикують.

Батьки надто суворі до мене. Часто карають. Я живу у вічному стресі.

Батьки і діти сьогодні спілкуються поспіхом, коротко, не заглиблюючись у суть справи, поверхово. Вони вимірюють нас своїми «дорослими мірками». Не намагаються поставити себе на наше місце.

Мені — 15. Мені дозволяється любити тільки математику. Прошу вас, навчіть моїх батьків механізмів реагувати на підліткову любов.

II. Чого не знають про дітей дорослі

Що я урокам приділяю не 3 години на добу, а всього 29 хвилин на день.

Дорослі не знають, де їхні діти проводять вільний час.

Дорослі не можуть зрозуміти наш світ, не можуть зрозуміти, що за грубими словами і поведінкою криється вразлива душа.

Що нам дуже важко зробити перший крок до примирення.

Батьки не вважають наші проблеми проблемами.

Вони навіть не знають, про що я мрію.

Дорослі мають тенденцію, згадуючи свою юність, забувати про те, що вони також закохувались, бігали на побачення.

III. Яка реакція дітей на батьків-крикунів?

Коли батьки кричать, дитина відчуває:

страх, який не дає можливості висловлюватися (20%);

роздратування і мовчазний протест (42%);

бажання захистити себе криком у відповідь (25%);

байдужість (13%);

тиху ненависть (7%).

VI. Методи покарання дітей, які батьки застосовують найчастіше:

- образи і нотації;
- відмова в обіцяних покупках;
- заборона на перегляд телепередач;
- заборона на спортивні тренування;
- відмова у видачі кишенькових грошей;
- позбавлення ігор на вулиці;
- рукоприкладство;
- вилучення раніше подарованих речей;
- биття паском;
- стояння в кутку;
- стояння на колінах.

V. Інформація до роздумів

25% батьків вважають себе достатньо інформованими щодо прав дитини;

40% — дещо знають про права дитини;

15% — мають знання про права дитини, але не розуміють їхньої необхідності та призначення;

20% — зовсім нічого не чули про права дитини.

IV. Причини конфліктів між батьками і дітьми

Батьки:

- небажання дітей допомагати по господарству;
- невиконання конкретних вимог батьків;
- неповага до старших;
- навчання дітей;
- поведінка дітей;
- друзі дитини;
- організація дозвілля;
- шкідливі звички (куріння, вживання алкоголю);
- використання комп'ютера для розваг.

Діти:

- неоднаковість поглядів на події;
- телепередачі, які не подобаються батькам;
- музика, яку слухають діти;
- захоплення комп'ютером;
- багато розмовляю по телефону;
- нерозуміння проблем і настроїв дітей;
- нерозуміння потреб та інтересів дітей;
- погані оцінки в школі;
- небажання виконувати обов'язки по господарству;
- ставлення до сучасної моди;
- ігнорування батьками прохань дітей;
- суперечки з приводу друзів;
- формальність спілкування;
- брак уваги дітям.



ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Якщо вас зацікавила одна із тем тренінгових занять з батьками, напишіть нам про це. Матеріали тренінгів на теми, обрані більшістю читачів, ми надрукуємо у найближчих номерах журналу «Довідник класного керівника».

Перехід дитини з порушенням зору зі спеціальної до загальноосвітньої школи — серйозне випробування, яке вона може не витримати, не впоравшись із інтелектуальними та психологічними навантаженнями. Тому перед класним керівником, у класі якого навчатиметься ця дитина, стоїть завдання допомогти їй успішно адаптуватися у новому середовищі

Адаптація дітей із порушенням зору в шкільному колективі



Алла КОЛУПАЄВА,
заступник директора
Інституту спеціальної
педагогіки НАПН
України з наукової
роботи, д. пед. наук,
професор



Оксана ТАРАНЧЕНКО,
докторант Інституту
спеціальної педагогіки
НАПН України,
канд. пед. наук,
старший науковий
співробітник

ДОСВІД інтегрування дітей із порушенням зору в загальноосвітню школу виявляє кілька напрямів, за якими необхідно працювати:

1. Створення психологічного настрою сліпого (зі зниженим зором) учня на подолання труднощів.
2. Колектив учнів слід ознайомити з особливостями однокласника з порушеннями зору.
3. Необхідно створити доброзичливу обстановку і сформувати позитивне ставлення до такого учня.

У колективі, куди приходить або прийшла дитина з порушеннями зору, вчитель має знати індивідуальні особливості функціонування зорової системи учня. Слабкозорість або глибоке зниження зору часто супроводжуються додатковими зоровими порушеннями, такими як звуження периферійного зору, поява сліпих плям у полі зору, висока чутливість до нормального освітлення, труднощі у розпізнаванні кольорів і контрасту або комбінація цих порушень. Діти з порушенням зору за однакового стану зорового аналізатора (при однаковій гостроті і полі зору) відрізняються один від одного можливостями його використання: один може виконувати завдання з опорою на зір, другий — на дотик, третій — на дотик і зір.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ

Приймаючи дитину з порушенням зору до свого класу, вчитель має ретельно обмірковувати, де посадити нового учня. На вибір місця для дитини з порушеннями зору впливають, насамперед, офтальмо-

логічний діагноз і ступінь зниження зору. Якщо дитина слабкозора, тобто гострота зору понад 0,05, і не має вираженої світлобоязні, її треба посадити за першу парту, бажано в середньому ряду; якщо дитина зберегла частковий зір, їй також необхідно сидіти за першою партою і в середньому ряду.

Тотально сліпа дитина або дитина з глибоким зниженням зору, що використовує у своїй роботі дотик і слух, може працювати за будь-якою партою, на розсуд учителя, який має, однак, враховувати, чи добре чути з цього місця.

У разі, якщо в дитини немає світлобоязні і вона потребує додаткового освітлення, робоче місце має бути обладнане настільною лампою з регулятором, оскільки кількість світла, необхідного для нормального функціонування зору, залежить як від загальної освітленості класної кімнати, так і від функціонального стану зорового аналізатора учня. Якщо в учня спостерігається сильна світлобоязнь, його слід посадити спиною до вікна або прикрити вікно шторою. За наявності світлобоязні на одному оці дитині треба сидіти так, щоб світло падало з протилежного боку.

ОРІЄНТУВАННЯ

Для сліпих і слабкозорих у навколишньому світі є багато невідомого і непізнаного, і це часом викликає в них страх. Цей природний стан може бути подолано, якщо учні заздалегідь знатимуть про майбутню подію або знайомство з новим предметом. Особливо багато несподіваного для сліпого і слабкозорого на вулиці, шкільному дворі. Тому з ними необхідно проводити спеціальну роботу щодо орієнтування, і в цьому може допомагати тифлопедагог школи сліпих або слабкозорих.

Нова інформація, що надходить ззовні — через зір, слух, дотик, смак, — запам'ятовується не лише мозком, а й тілом. У цьому сенсі, зазначає доктор Кендейс Перт¹, тіло є несвідомим розумом. І тіло, і розум діють як одне ціле, фільтруючи, нагромаджуючи, пізнаючи й запам'ятовуючи інформацію.

Значні труднощі можуть бути пов'язані з орієнтацією в класі, школі. Під час перерв і після занять діти з порушеннями зору повинні мати змогу познайомитися ближче з однокласниками, можливо, навіть обмацати їх. Варто вчити впізнавати своїх товаришів за голосом або ходом.

Для сліпої і слабкозорої дитини дотикове знайомство з новим об'єктом також має бути особливим: їй потрібно допомогти виділити, вичленити головне, відокремити його від другорядного.

У спеціальній літературі описуються зміст і методи орієнтування з урахуванням віку дітей. Слід вибирати те, що підходить конкретній дитині: починаючи від простого обстеження руками об'єктів

¹ Кендейс Перт — відомий нейрофізіолог, доктор наук, автор книги «Молекули емоцій».

приміщення з виділенням постійних орієнтирів до використання макетів, схем пересування, планів руху, карт.

Однак незалежно від методів, обраних учителем, дитина має знати основні орієнтири кімнати, де проводяться заняття, шлях до свого місця. Хотілося б порадити не змінювати обстановку і місце дитини, особливо спочатку, доки вона не звикне до приміщення і не набуде автоматизму пересування у знайомому приміщенні.

Дитині з порушенням зору необхідно виділити спеціальну шафку, де вона могла б зберігати свої книжки, рельєфні матеріали, брайлівський прилад, диктофон, касети, оптичні пристрої, прилад прямого письма і малювання.

ЕМОЦІЙНИЙ СТАН І СПІЛКУВАННЯ

Коли дитина з порушеннями зору (різного ступеня) приходить до школи, вчитель має розуміти її індивідуальні можливості та потреби, а також те, чим вони відрізняються від потреб і можливостей інших.

Інтеграція в масову школу потребує глибокого й уважного вивчення дитини і вибору стратегії адаптації в нових умовах і новому колективі як дітей, так і дорослих. У процесі адаптації сліпих і слаб-

козорих значна роль належить дорослим, оскільки одним із специфічних дидактичних принципів роботи є педагогічне керівництво поведінкою не лише дитини з порушенням зору, а й її оточення.

Для дитини з порушенням зору в будь-якому віці ситуація переходу в нові соціальні умови є стресом. У цей час дитина дуже

уразлива, і коли відбувається адаптація до нових умов, учителям треба уважно стежити за тим, щоб дитина з порушенням зору не була емоційно травмована рештою учнів. У перші місяці перебування у новому колективі потрібно створити для неї атмосферу психологічного комфорту як з боку вчителів, так і з боку учнів. Однак дії, спрямовані на досягнення цієї мети, мають бути обдумані і тактовні, бо зайва опіка і надмірна турбота можуть підкреслити «винятковість» нового учня й розвинути в нього егоїстичні установки, а в решти дітей — поблажливе ставлення.

Проблема вирішення стресової ситуації виникає навіть у стабільному дитячому колективі, наприклад, на початку лікування амбліопії оклюзією, тобто при закриванні (заклеюванні) ока, що добре бачить, з метою підвищення працездатності амбліопічного ока. Часто у таких випадках дитина втрачає свою активність, перестає брати участь в іграх, заняттях або, навпаки, різко протестує проти оклюзії чи намагається знайти можливість підглядати здоровим оком під час роботи.

Діти часом бувають жорстокі, можуть дражнити і знущатися зі сліпої або слабкозорої дитини. Учителю варто показати багато пози-

Ми вчимося говорити розмовляючи.
Ми вчимося ходити ходячи.
Ми вчимося грати в гольф, граючи в гольф.
Ми вчимося друкувати друкуючи.
Ми вчимося найкраще через діяльність!
Просто зробіть це!

Реклама компанії NIKE

тивних сторін своїх незрячих учнів, наприклад, швидкий рахунок, знання великої кількості віршів, оповідань, уміння співати, бути винахідливими, спритними під час вікторин, для того, щоб викликати повагу до них зрячих учнів. Однак не можна замовчувати і їхні недоліки, навіть ті, що пов'язані з поганим зором. Наприклад, невміння знайти свій підручник, сторінку в підручнику, погане виконання фізичних вправ — це стимулюватиме дітей до подолання труднощів.

Складніше зі спілкуванням.

Усе залежить від того, екстраверт (товариська, контактна) чи інтроверт (замкнута, нетовариська) ця дитина. На жаль, багато сліпих і слабкозорих не вміють спілкуватися, вони не слухають співрозмовника, а відтак і діалогу в спілкуванні не виходить.

Людина, яка говорить, хоче показати, що вона багато знає, але така поведінка не викликає відповідного емоційного відгуку у слухача. Це може бути пов'язане і з недостатнім досвідом спілкування: хоче спілкуватися, але не знає, як це зробити, і тому «виступає» з монологом. У таких випадках необхідна делікатна допомога шкільного психолога, який організує дискусії, диспути, зустрічі, бесіди.

Таким чином, учителеві необхідний тісний контакт і зі шкільним психологом, і з тифлопедагогом, і з батьками, щоб допомогти сліпій або слабкозорій дитині адаптуватися у шкільному соціумі.

Дуже важливим напрямом роботи вчителя масової школи є залучення учнів до позакласних та позашкільних заходів. Спільний похід до музею, театру і можливий, і необхідний, але для його успішного здійснення має бути проведена значна підготовка: ознайомлення з картинною галереєю за ілюстраціями, літературою тощо. А якщо підготувати незрячу дитину як гіда, то це сприятиме її самоствердженню і визнанню однокласників, що вже є інтеграцією у світ зрячих. Сліпому (або слабкозорому), аби він міг уявити себе повноправним членом у світі зрячих, важливо продемонструвати, що і зрячим є чого в нього повчитися (працьовитості, наполегливості тощо).

Під час спілкування зі сліпою і слабкозорою дитиною потрібно не соромлячись використовувати такі дієслова, як «бачити», «дивитися», «розглядати», називати якості об'єктів, які сприймаються зором, оскільки ці слова є такою ж частиною їхнього словника, як і зрячих дітей. Діти з порушенням зору за допомогою зазначених слів позначають свої методи ознайомлення з довкіллям (дотик, обмацування, розглядання або послідовний зоровий аналіз).

Деякі діти з порушенням зору намагаються приховувати або заперечувати свій дефект, інші ж, знаючи про поінформованість своїх

Деніел Гоулман² доводить, що в процесі розвитку особистості «емоційна компетентність» («емоційний розум») відіграє важливішу роль, ніж «академічна». Він стверджує, що IQ (рівень розумового інтелекту) лише на 20% впливає на життєвий успіх, а 80% припадає на інші чинники. Позитивні та негативні емоції можуть спричинювати відповідні зміни в процесах збереження та відтворення інформації, змінюючи при цьому здатність до навчання.

² Деніел Гоулман (Daniel Goleman) — американський психолог, автор більш ніж 10 книг із психології, освіти, науки та лідерства. Цитата з Emotional Intelligence. Bloomsbury, London.

однокласників щодо недоліків їхнього зору, відчуваються скuto, неприродно і дискомфортно при публічному виявленні їхніх проблем. Тому краще підготувати дітей у групі заздалегідь, щоб не викликати підвищеного інтересу і некоректних висловлювань. Зробити це треба тактовно, з урахуванням особистісних особливостей незрячого, а також психологічного настрою своїх підопічних. Тоді процес адаптації дітей з порушенням зору буде більш успішним та ефективним.

Необхідно залучати новачка в усі сфери діяльності — фізкультурні заходи, художню самодіяльність, до доступної праці. Тифлопедагог найближчої школи для дітей з порушенням зору дасть необхідні рекомендації щодо використання засобів, які допоможуть дитині нарівні з усіма брати участь у діяльності колективу.

Для створення і зміцнення свого соціального статусу в новому колективі зрячих дитині з порушенням зору доводиться долати низку комплексів і фобій (страх простору і нових людей, невпевненість у собі тощо). У цьому їй треба допомогти, надавши можливість побути лідером однієї з груп, наприклад, капітаном команди, ведучим вікторини тощо. Заохочуючи прагнення учнів з порушенням зору посісти гідне місце в колективі зрячих дітей, не можна забувати, що вони мають дотримуватися тих самих норм і правил поведінки, що й інші діти. Однак їх треба заохочувати під час успішного проходження певних етапів.

Усмішка або кивок головою як спосіб заохочення не завжди доступні дитині з порушенням зору. Краще покласти руку на плече або погладити її, словесна похвала ще важливіша, бо її чують й інші діти.

Деякі діти з порушенням зору через наявні комплекси намагаються не привертати уваги до своїх проблем і соромляться попросити допомоги в дорослого або в однокласників, вважаючи за краще самотужки переживати свої труднощі. У таких випадках слід постійно тримати дитину в полі свого зору і намагатися побачити та відчутти, коли їй потрібна допомога. Не чекаючи на прохання самого учня, варто виявити ініціативу. Водночас необхідно стимулювати дитину до подолання сором'язливості і навчити її повідомляти про свої проблеми.

Коли сліпий перебуває серед незнайомих людей, то йому слід назвати своє ім'я. Зрячі повинні представитися першими.

Іноді тотально сліпі діти або діти із глибоким порушенням зору мають нав'язливі рухи. Вони надавлюють пальцями на очі, щоб одержати відчуття світла, розгойдуються, видають стереотипні звуки. Часто це виникає через надмірну збудливість та брак рухової активності. У таких випадках варто проконсультуватися з тифлопедагогом, психологом або психоневрологом. Корисно також змінити діяльність дитини, стимулювати її рухову активність.

На основі індивідуальних спостережень за тим, як учні з порушенням зору справляються із завданнями і пристосовуються до спільної зі зрячими роботи, потрібно змінювати робоче навантаження, збільшувати або зменшувати обсяг завдань, щоб темп і якість їхньої роботи могли зрівнятися з аналогічними показниками дітей, які нормально бачать.

У процесі адаптації до нових умов дитина має навчитися запитувати і приймати допомогу однолітків. Важливо, щоб у цій ситуації ди-

тина зберігала почуття власної гідності і прагнула сама допомагати іншим у ситуації, яка відповідає її можливостям.

Учитель масової школи має створювати умови для проведення психологічної інтеграції сліпого і слабкозорого. Перехід із закритого спеціального навчального закладу, у якому всі діти мають ті чи інші порушення зору, у середовище зрячих однолітків потребує від учня мужності. Найчастіше такий перехід супроводжується зміною особистісної позиції і соціальної ролі. Так, якщо у своєму колі учень був лідером, посідав позицію сильного, здатного допомагати іншим, то в умовах масової школи спочатку йому доводиться опановувати роль «залежного новачка», ставати на позицію того, хто просить, а це може ранили почуття власної гідності. На початковому етапі новому учневі потрібна психологічна підтримка і розуміння його особливих потреб.

Практика свідчить, що, на жаль, зрячі однолітки не завжди готові тактовно і коректно прийти на допомогу в різних навчальних і життєвих ситуаціях. Часом і сам учитель забуває про присутність на уроці учня з глибоким порушенням зору, наприклад, не проговорює матеріал, що записувався на дошці, або не коментує проведення лабораторного експерименту. У цей час учень із порушенням зору почувається дуже дискомфортно, соромлячись запитати в сусіда по парті або перервати пояснення вчителя.

Шкільне життя не обмежується спілкуванням у класі, воно виходить далеко за межі навчання. І якщо під час навчання спілкування може бути вимушеним, то поза школою воно відбувається на основі дружніх симпатій.

Вирішенню проблеми участі сліпих і слабкозорих у житті зрячого колективу міг би допомогти куратор, який узяв би шефство над учнем із порушенням зору і зробив би так, щоб на шкільних заходах і класних вечірках той не тільки був присутнім, лише здогадуючись про те, що відбувається навколо, а перебував би в курсі подій. Куратор може описати те, що відбувається, передати емоційне забарвлення ситуації, залучити до подій. Однак в умовах такої залежності від зрячих, успіх визначатиметься тактовністю, невимушеною манерою спілкування, оскільки багато дітей з порушенням зору дуже вразливі, чутливі до зауважень і критики.

Доброзичлива участь, допомога вчителів і зрячих однокласників у вирішенні проблем, які виникають у дітей з порушенням зору, допоможе завоювати їхню довіру та дружбу. Однак опіка не має бути надмірною, оскільки може пригнічувати активність самих учнів із порушенням зору, а також формувати в них негативні якості — безініціативність та егоїзм. Зауважуючи, що для учнів із порушенням зору процес інтегрування психологічно важкий, не можна забувати і про зрячих однокласників, які також мають бути психологічно готовими до залучення сліпих дітей у свій колектив.

Не секрет, що учні в масовій школі по-різному ставляться до сліпих однокласників. Якщо слабкозора дитина зовні і манерою поведінки не відрізняється від зрячих, то тотально сліпа (або з глибокими порушеннями зору) дитина може викликати небажання спілкування з нею. Зрячі діти можуть насторожено ставитися до сліпих. Вчитель,

шкільний психолог мають приділити значну увагу формуванню адекватного ставлення до тотально сліпих учнів, а також дітей із глибоким порушенням зору.

Діти, до класу яких збираються прийняти сліпого новачка, мають бути обстежені шкільним психологом, оскільки агресивна поведінка, відкрите демонстративне неприйняття можуть завдати непоправної душевної травми дитині з порушенням зору.

У процесі адаптації новачка в масовій школі у зрячих дітей можуть виникнути різні запитання про особливості і причини втрати зору в їхнього незрячого однокласника. Необхідну інформацію учням про порушення зору і методи компенсації можна надати під час вивчення різних предметів. Приміром, на уроках фізики — у розділах «Оптика», «Світло», у курсі анатомії — аналізуючи будову ока і всього зорового аналізатора, у курсі біології — під час ознайомлення із законами спадковості тощо. У класі мають використовуватися різні адаптивні пристрої і тифлотехнічні прилади, що сприяють засвоєнню програмного матеріалу, швидкій техніці письма і математичних обчислень. На запитання, що можуть виникнути у зрячих однолітків з цього приводу, варто давати короткі й точні відповіді.

Звичайно, ніяка дитина цілковито не захищена від агресії з боку оточення, та все ж педагогічний колектив має прагнути до того, щоб взаємини в класі були доброзичливими або хоча б нейтральними. Хотілося б, щоб ті негативні емоції, які можуть виникнути в учня з порушеннями зору у зв'язку з переходом до масової школи, не стали перепорою, а розвинули соціальні навички, необхідні дитині у дорослому житті.

РОБОТА З БАТЬКАМИ

Учитель масової школи, в клас до якого прийшов учень з порушеннями зору, має постійно працювати з батьками. Їм випало складне життєве випробування — виховувати дитину, яка має фізичне порушення. Виховання такої дитини потребує значних фізичних і матеріальних витрат. Ця категорія батьків дуже чутлива навіть до найменшої критики на адресу своєї дитини, а її образи й душевні травми сприймаються ними як власні. У багатьох батьків виникає комплекс провини стосовно власної дитини, яка має фізичну ваду. Почуття провини формує певний стиль батьківського виховання — гіперопіку. Такі батьки оберігають дитину від можливих проблем, потуряють їй примхам і бажанням. В такому разі дитина не лише стає «аутсайдером» у звичайному дитячому середовищі, а й самі батьки, замикаючись у своєму горі, дедалі більше віддаляються від суспільства. Подібне виховання призводить до викривлення особистісного розвитку дитини, з якої може вирости споживач з егоцентричними установками.

Щоб запобігти цьому, у процесі співпраці таким батькам необхідно демонструвати наявність великих можливостей розвитку їхньої дитини, створювати в них відповідні педагогічні установки. Батьки мають знати, що саме в даний момент їхній дитині під силу, а що без

сторонньої допомоги вона не зможе зробити, необхідно також намітити перспективу розвитку, академічного (навчального) й фізичного навантаження дитини.

Трапляються батьки, які відкрито або приховано не сприймають дитини, котра має фізичну ваду. У таких родинах діти зазвичай схильні до невротичних реакцій, що ускладнюють їхню фізичну недугу.

До дітей із порушенням зору необхідно виявляти максимум терпіння й уваги. Батьки, яким властива надмірна опіка, байдужі до своєї дитини. Цих батьків доводиться переконувати в тому, що любов, ласка й увага до дитини — необхідні умови її ефективного просування в розвитку і найкраща допомога у подоланні труднощів, пов'язаних зі сліпотою. Найпродуктивнішим є виховання дитини з порушеннями зору, коли батьки приймають свою дитину з фізичною вадою. Приймаючи дитину такою, якою вона є, батьки оцінюють її об'єктивно, не ставлячи їй ні завищених, ні занижених вимог. Це сприяє формуванню в дитини адекватної самооцінки, особистісних установок і прогнозів на майбутнє.

Вчителів варто обговорити з батьками роздуми Даян Луменз³, які, ймовірно, надихатимуть і підтримуватимуть їх.

Якби мені знову довелося виховувати свою дитину:

Я більше малювала б пальцем і менше б їм вказувала.

Я б менше виправляла і більше налагоджувала б контакти.

Я дивилася б не на годинник, а на свою дитину.

Я менше піклувалася б про те, щоб щось знати, і знала б, що потрібно більше піклуватися.

Я збільшила б кількість прогулянок і запустила більше повітряних зміїв.

Я перестала б грати серйозність і грала б з усією серйозністю

Я більше бігала б по полях і частіше дивилася на зірки.

Я більше обіймала б і менше тягнула б геть.

Я не так часто виявляла б твердість, але почувалася б упевненішою.

Я спочатку побудувала б самоповагу, а вже потім — будинок.

Я менше вчила б любові до сили і більше — про силу любові.



³ Даян Луменз (Diane Loomans) Full Esteem Ahead. Tuburton, Kramer.

Посадова інструкція входить у пакет основних документів, з якими ознайомлюють працівника під час прийняття на роботу. Вона визначає коло питань, за які відповідатиме працівник, та допомагає правильно організувати роботу

Назва організації вищого рівня
Назва навчального закладу

Гриф затвердження

Посадова інструкція класного керівника загальноосвітнього навчального закладу

00.00.0000 № _____

Місце складання

1. Загальні положення

1.1. Класний керівник призначається на посаду та звільняється з неї директором загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ).

1.2. Класний керівник підпорядковується безпосередньо заступнику директора з виховної роботи.

1.3. У своїй діяльності класний керівник керується розпорядженнями директора ЗНЗ, статутом, локальними актами та правилами внутрішнього розпорядку навчального закладу, Конституцією України, законами України, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами, розпорядженнями і вказівками Міністерства освіти і науки України та відповідних органів управління освіти, міжнародними правовими актами, Загальною Декларацією прав дитини та Конвенцією прав дитини.

2. Завдання та обов'язки

Класний керівник загальноосвітнього навчального закладу:

2.1. Формує і згуртовує учнівський колектив класу.

2.2. Планує виховну роботу класу.

2.3. Організовує життя учнівського колективу класу відповідно до вікових особливостей, інтересів учнів та вимог суспільства.

2.4. Бере участь у роботі педагогічної ради ЗНЗ, у діяльності методичних об'єднань та інших форм методичної роботи.

2.5. Надає допомогу вчителям-предметникам у навчанні та вихованні учнів класу.

2.6. Веде у встановленому порядку документацію класу, контролює заповнення учнями щоденників і виставлення в них оцінок, заповнення та ведення вчителями-предметниками класного журналу, систематично заповнює особові справи учнів.

2.7. Створює сприятливі умови для індивідуального розвитку і формування особистості учнів.

2.8. Сприяє розвитку в учнів навичок спілкування, допомагає їм вирішувати проблеми, що виникають під час спілкування з друзями, однолітками, батьками, вчителями.

2.9. Створює умови для розвитку обдарованих дітей, вивчає особистість кожного учня в класі, його нахили, інтереси.

2.10. Сприяє самовихованню і саморозвитку особистості учня, вносить необхідні корективи в систему його виховання.

2.11. Створює сприятливі мікросередовище і морально-психологічний клімат для кожного учня в класі.

2.12. Допомагає учням у навчальній діяльності; виявляє причини низької успішності, організовує їх усунення.

2.13. Пропагує серед учнів здоровий спосіб життя; проводить фізкультурно-масові, спортивні та інші заходи, що сприяють зміцненню їхнього здоров'я.

2.14. Сприяє поліпшенню умов навчання, доводить до відома адміністрації закладу інформацію про всі недоліки в забезпеченні його проведення, що знижують працездатність учнів, негативно впливають на їхнє здоров'я.

2.15. Організовує вивчення з учнями правил безпеки життєдіяльності, охорони праці, правил вуличного руху, поведінки в побуті, на воді тощо.

2.16. Сприяє здобуттю додаткової освіти учнями через систему гуртків, клубів, секцій, об'єднань, що організовуються в ЗНЗ, позашкільних навчально-виховних закладах за місцем проживання.

2.17. Проводить роботу з профілактики правопорушень серед учнів класу.

2.18. Веде журнал обліку індивідуальної роботи з учнями, схильними до правопорушень, з учнями з проблемних сімей та дітьми, які потребують особливої педагогічної уваги.

2.19. Організовує для учнів екскурсії, зустрічі з цікавими людьми, свята, конкурси тощо.

2.20. Проводить батьківські збори, організовує проведення лекторіїв для батьків.

2.21. Організовує оформлення класного куточка, ведення літопису класу тощо.

2.22. Ознайомлюється в шкільній бібліотеці з читацькими формулярами учнів з метою вивчення їхніх читацьких інтересів.

2.23. Дотримується етичних норм поведінки, що відповідають громадському статусу педагога.

3. Права

Класний керівник загальноосвітнього навчального закладу *має право*:

3.1. За погодженням з адміністрацією закладу обирати і використовувати методики виховання.

3.2. Брати участь в управлінні ЗНЗ у порядку, визначеному його статутом.

3.3. Давати вихованцям обов'язкові до виконання розпорядження щодо організації занять і дотримання дисципліни, притягати вихованців до дисциплінарної відповідальності у порядку, встановленому статутом та правилами внутрішнього розпорядку закладу.

3.4. Захищати свою професійну честь і гідність усіма засобами в межах чинного законодавства.

3.5. Ознайомлюватися зі скаргами та іншими документами, що містять оцінку його роботи, давати пояснення стосовно змісту цих документів.

3.6. У межах своєї компетенції повідомляти адміністрації навчального закладу про всі виявлені недоліки в діяльності закладу та вносити пропозиції щодо їх усунення.

3.7. Вимагати від адміністрації навчального закладу сприяння у виконанні обов'язків і реалізації прав, що передбачені цією посадовою інструкцією.

4. Відповідальність

Класний керівник загальноосвітнього навчального закладу *відповідальний*:

4.1. За дотримання прав і свобод, життя та здоров'я учнів класу (у межах, визначених чинним адміністративним, кримінальним та цивільним законодавством України).

4.2. За дотримання правил безпеки життєдіяльності під час здійснення навчального процесу та проведення виховних заходів.

4.3. За систематичний контроль за відвідуванням та зовнішнім виглядом учнів.

4.4. За належний санітарний стан класного приміщення та збереження обладнання й меблів.

4.5. За оперативне інформування адміністрації ЗНЗ про кожен нещасний випадок, вжиття заходів щодо надання першої долікарської допомоги.

4.6. За належний санітарний стан приміщення, в якому проходять заняття.

4.7. За своєчасне складання встановленої звітної документації.

4.8. За неналежне виконання або невиконання своїх посадових обов'язків, що передбачені цією посадовою інструкцією (у межах, визначених чинним законодавством України про працю).

4.9. За правопорушення, скоєні в процесі здійснення своєї діяльності (у межах, визначених чинним адміністративним, кримінальним та цивільним законодавством України).

4.10. За завдання матеріальної шкоди (у межах, визначених чинним цивільним законодавством та законодавством про працю України).

4.11. За застосування методів виховання, пов'язаних із фізичним чи психічним насильством над особистістю учня (у межах, визначених чинним адміністративним, кримінальним та цивільним законодавством України).

5. Класний керівник загальноосвітнього навчального закладу повинен знати:

5.1. Основи загальної психології, педагогіки, фізіології дітей і підлітків.

5.2. Методи і навички комунікативного спілкування з учнями, соціального психотренінгу, сучасні методи проведення індивідуальних і колективних занять.

5.3. Особливості виховної системи.

5.4. Умови роботи і особливості проведення уроків у навчальному закладі, де він працює.

5.5. Індивідуальні характеристики учнів, соціальні, культурні, психологічні, інші умови їх навчання та виховання.

5.6. Основні напрями й перспективи розвитку освіти, психолого-педагогічної науки.

5.7. Вимоги чинного законодавства.

5.8. Державну мову.

6. Кваліфікаційні вимоги

Класний керівник загальноосвітнього навчального закладу *повинен*:

6.1. Мати вищу освіту на рівні бакалавра, спеціаліста або магістра.

6.2. Виявляти ґрунтовну професійну компетентність.

6.3. Володіти ефективними формами, методами організації навчально-виховного процесу.

6.4. Відзначатися загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування.

7. Взаємовідносини (зв'язки) за посадою, професією

Класний керівник загальноосвітнього навчального закладу *взаємодіє з*:

- учнями класу, їхніми батьками або особами, які їх замінюють;
- заступником директора з виховної роботи;
- адміністрацією навчального закладу;
- учителем, який працював з класом у початковій школі, вчителями-предметниками, практичним психологом;
- громадськими організаціями, позашкільними навчально-виховними закладами.

Назва посади керівника
структурного підрозділу

Особистий підпис

Ініціал(и), прізвище

Візи

З інструкцією ознайомлений(-а)

Особистий підпис

Ініціал(и), прізвище

Дата

Міжнародний день рідної мови весь світ відзначає 21 лютого. До уваги вчителів початкової школи пропонуємо розробку виховного заходу, адаптованого для дітей 9–10 років

Сценарій виховного заходу до Міжнародного дня рідної мови



**Тетяна
ДАНИЛЕНКО,**
вчитель
ЗОШ № 132,
м. Київ

МЕТА: познайомити учнів зі святом — Міжнародним днем рідної мови. Формувати шанобливе ставлення як до рідної, так і до інших мов світу. Розвивати інтерес до історії виникнення мови. Виховувати почуття гордості за знання рідної мови та спонукати вивчати інші мови народів світу.

Обладнання: мапа світу; прапорці потрібних країн світу; таблички з надписами етапів подорожі: «Курси мовоплавця», «Складання провізії», «Відплиття», «Шторм», «Острови Плутанки», «Бачу Землю!»; різні за призначенням словники; діаграма; піратський прапор; мішок; магнітофон з аудіозаписами шуму моря, шторму та спеціально відібраними музичними фрагментами; призи для переможців конкурсів (книжки, словники).

Домашня заготовка: малюнки до улюблених українських народних казок. (Вчитель завчасно дає завдання учням підготувати малюнок та принести його напередодні свята.)

Хід заходу

Вступне слово вчителя

На початку XVI сторіччя доказом кулястості Землі стала кругосвітня подорож Фернана Магелана. На шляху команда потерпала від голоду, нестачі води, численних пограбувань. І ось одного дня, допливши до острова Лімасава, слуга Магелана, малаець Енріке, почув рідну мову і доповів про це господарю. Коло замкнулося. Так адмірал довідався, що експедиція досягла Старого Світу, а отже, вперше людина обійшла навколо Землі. На той час Старим Світом називали Європу.

Вчитель демонструє шлях Магелана на мапі.

Отже, саме почуте рідною мовою слово так багато пояснило знаменитому мореплавцю. Сьогодні в усьому світі відзначають День рідної мови. У кожного з нас може бути своя рідна мова: українська, російська, єврейська, арабська — та, якою нас виховувала мама. Ми можемо жити в будь-якому куточку світу, але рідна мова залишатиметься з нами.

Я пропоную сьогодні, як колись Магелан, вирушити в подорож світом рідної мови. Отож, усі ви — команда, капітаном якої стане найобізнаніший у справах рідного слова.

I ЕТАП. ОБРАННЯ КАПІТАНА

Конкурс «Цю приказку я знаю з колиски».

Умови конкурсу.

Учитель зачитує повчальний зміст, а учні називають саму приказку (прислів'я). Учень, який дав найбільшу кількість правильних відповідей, стає капітаном.

Матеріали до конкурсу.

1. Приказка (прислів'я) вчить перед прийняттям рішення багато разів подумати. (Сім разів відмірай, один відріж.)

2. Приказка (прислів'я) вчить не хвалитися передчасно, доки справа не завершено. (Не кажи «гоп», доки не перескочиш. Не скуби гуску, доки не зловиш. Телятко у стрісі, а вони вже з довбнею стоять.)

3. Приказка (прислів'я) застерігає від легковажного ставлення до власних вчинків. (Бачили очі, що брали — тепер їжте. Зробив наспіх, як насміх. Заварив кашу — так і їж. Назвався грибом — лізь у кіш.)

4. Приказка (прислів'я) спонукає до роботи. (У закритий рот і муха не влізе. Вовка ноги годують. Гірко заробиш — солодко з'їси. Гуртом і батька легше бити.)

5. Приказка (прислів'я) закликає не зазнаватися. (Хто високо літає, той низько падає. Вище себе не підскаочиш. Задер носа, що й не дістанеш.)

Підбиття підсумків конкурсу.

Цей конкурс показав, наскільки ви знаєте народну мудрість, що дійшла до наших часів у вигляді приказок та прислів'їв.

Учитель оголошує переможця і вручає йому приз.

Капітана обрано, усі інші члени команди вирушають на курси мовоплавця по мовному океану.

II ЕТАП. КУРСИ МОВОПЛАВЦЯ (проводить учитель)

Вивішується табличка «Курси мовоплавця». Тихо звучить музика.

Міжнародний день рідної мови — свято молоде. Його відзначають 21 лютого починаючи з 2000 року. Про це було оголошено на XXX

сесії ЮНЕСКО, що відбулася у листопаді 1999 року в Парижі. Звернути увагу на стан мов народів світу підштовхнули події, які відбулися у Пакистані 1952 року. Тоді влада країни проголосила урду (3% користувачів) єдиною державною мовою, тоді як рідною мовою народу була бенгальська (75% користувачів). Тільки через 20 років частина Пакистану стала незалежною і звернулася з проханням до світових організацій призначити день, коли будуть вшановувати рідну мову як частину рідної культури. (Доцільно наочно продемонструвати співвідношення 3% до 75%, наприклад, на діаграмі.)

Відомо, що у світі близько 6000 мов (до цього числа не увійшли мови, якими розмовляють менше 100 осіб — окремі племена).

Є мови більш відомі й поширені у світі: французька, німецька... Вони відомі завдяки своїм народам, які донесли мову до всього людства як частинку культури. Є мови, які стали міжнародними. Це, безумовно, англійська мова. Сьогодні переважно нею проводяться міжнародні зустрічі, семінари, симпозіуми. Країни колишнього СРСР, до складу якого входила й Україна, спілкувалися між собою російською.

А є мова рідна. У народі кажуть: «Лише на Батьківщині солодкою стає проста вода». Рідна мова — це частинка Батьківщини, родини, частинка самого себе. Саме мовою ми найчастіше передаємо свої почуття, враження. Наші предки залишили нам величній скарб у вигляді мови. Нам важливо донести світові красу рідної мови, її милозвучність, багату історію; зберегти і передати її наступним поколінням.

Ви прослухали короткий курс про повагу народу до своєї мови, культури. Ну, а нам час збиратися у подорож. Про що, на вашу думку, має подбати команда перед відплиттям? Правильно, головним є складання провізії.

III ЕТАП. СКЛАДАННЯ ПРОВІЗІЇ

Вивішується табличка «Складання провізії».

Що ж є провізією у світі мови? З чого ми черпаємо натхнення, знання у разі потреби? Так, із книжок. Є книжки, які допомагають познайомитися і подружитися зі словами. Це — словники.

Учитель демонструє словники і продовжує розповідь.

З історією походження слова ознайомить **етимологічний** словник.

Зазирнімо до словника і спробуймо з'ясувати, звідки взяло початок, приміром, слово «байдикувати», або «бити байдики» — тобто не працювати. Отже, «байдик» — це батіг, палка. А виконувати дію байдиком, найімовірніше, означало грати у якусь дитячу гру (забавку), а відтак, не працювати.

Правильне написання слова підкаже **орфографічний** словник.

Описують світ, дають відомості про країни, міста, людей **енциклопедичні** словники. Саме з такого словника я дізналася про історію походження сьогодинішнього свята.

З першого класу, вивчаючи іноземну мову, ви користуєтеся **дво-мовними** словниками, наприклад, українсько-англійським.

Пояснює значення слів **тлумачний** словник. Наприклад, слово цеглина — будівельне штучне каміння з випаленої глини «це глина», а скорочено — цегла.

Звичайно, словників існує набагато більше, ніж тих, про які ми щойно згадували. Вони також є елементом культури.

Отже, до яких книжок звертатися, коли бракує інформації, ми вже знаємо. Тож для початку подорожі все готово. У щасливу путь!

IV ЕТАП. ВІДПЛИТТЯ. ПОПУТНИЙ ВІТЕР У ПОДОРОЖІ

Вивішується табличка «Відплиття», звучить запис шуму моря у спокійну годину.

Конкурс «Підбери пару».

Умови проведення. Учні добирають пару до запропонованих учителем слів. Термін «синоніми» діти, за бажанням, мають назвати самі.

Попутний вітер допомагає у подорожі, примножує старання моряків. А ми будемо збагачувати мову, доповнюючи подібними словами.

Матеріали до конкурсу

Слово	Подібне за значенням слово (синонім)
Бажати	зичити, жадати, хотіти
Котигорошко	силач, богатир, атлет, Геркулес
баба-яга	чаклунка, чарівниця, фурія
інформувати	анонсувати, оголошувати, доводити до відома

Підбиття підсумків конкурсу.

Ви переконалися, що в українській мові одне поняття можна назвати різними словами. Саме це робить мову багатую й образною. (Переможці отримують призи.)

V ЕТАП. ШТОРМ

Вивішується табличка «Шторм». Звучить аудіозапис моря під час шторму.

Конкурс «Скажи слово-навпаки».

Умови проведення. Учні добирають протилежне за значенням слово. Термін «антоніми» діти, за бажанням, називають самі.

Шторм — явище бурхливе, викликає зовсім протилежні почуття, аніж попутний вітер. Спробуємо встановити протилежність у словах, і починаємо конкурс «Скажи слово-навпаки».

Матеріали до конкурсу

Слово	Слово з протилежним значенням (антонім)
Світло	Темрява
Правда	Кривда
Шана	Зневага
Сміх	Плач

Підбиття підсумків конкурсу.

Протилежні за значенням слова додають мові колориту, насичують її подіями, спонукають нас до роздумів: «що обираю?», «яке з двох слів ближче мені?».

(Переможці отримують призи.)

VI ЕТАП. ПІРАТИ

Вивішується піратський прапор.

Насправді пірати існують і в наш час і, що дуже прикро, не тільки у морі. Нашу рідну мову також атакують слова-пірати, яких ніхто не запрошував, які грабують наш словниковий запас. Здогадалися? Це — слова-паразити, а також нецензурні (непристойні) слова. Ми самі вирішуємо, «дружити» нам з такими словами-піратами, чи ні. Але слід пам'ятати, що нецензурні (грубі) слова — це зброя невпевнених у собі людей. Сократ казав: «Яка людина, така і її мова». Замисліться над цими словами...

А тим часом пропоную відшукати у своєму лексиконі грубе слово і на честь сьогоднішнього свята відмовитися його вживати. (Вчитель бере мішок, і діти по черзі умовно викидають у нього непотрібні їм «піратські» слова.)

VII ЕТАП. ЯРМАРОК СЛІВ НА ОСТРОВАХ ПЛУТАНКИ

Вивішується табличка «Острови Плутанки».

Ми опинилися на Островах Плутанки. Вони знамениті тим, що тут часто виникає плутанина зі словами. Отож ми йдемо на місцевий ярмарок. Підкажіть, якими словами будуть «розраховуватися» різні народи. Учитель демонструє картки, на яких написано назву країни та зображено її прапор (наприклад, Росія, Англія, Польща, інші), і роздає дітям. *Якщо у класі навчаються діти представників національних меншин, доречно обрати ті країни, в яких рідна мова цих дітей є державною.*

Діти мають відшукати рідне для цих країн слово серед запропонованих (бо виникла плутанина), що українською означає «дякую»,

оскільки саме цим словом ми «розраховуємося» за добро. Росіянин скаже «спасибо», англієць — «thank you», поляк — «dziękuję» і т. д.

Вчитель додає: а от японське (тримає японський прапорець) «дяку» звучатиме приблизно так: «сумімасен», при цьому обов'язково слід вдячно кивати головою, інакше слово не набуде свого значення.

VIII ЕТАП. БАЧУ ЗЕМЛЮ!

Вивішується табличка з відповідним надписом над дошкою.

Кому належать ці слова? Де і в який час вони були сказані? Так, вони прозвучали в космосі. Сказав їх Юрій Гагарін під час першого польоту, а ще задовго до нього Магелан під час навколосвітнього плавання. Магелан і Гагарін успішно повернулися зі своїх подорожей. Придивіться уважно і ви, чи не наша рідна земля нас зустрічає? (Учитель відкриває частини дошки, на яких прикріплено малюнки до рідних учням казок.)

Погляньте, он Колобок котиться, а ліворуч Круть і Верть стрибають з ложками. Це вони поспішають нас зустріти. Ми повертаємося, берег близько!

Назвіть героя з вашої рідної казки, якого ви зобразили (діти називають героїв улюблених казок, розповідають про них).

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ

Вам сподобалася подорож? Ще б пак! Сьогодні ми, як вправні мореплавці, здійснили подорож словами рідної мови. Ми шукали пару рідним словам, допомагали їм правильно звучати, звільняли їх від піратського бруду і засмічення. Нехай наше рідне слово буде з нами у скрутний і добрий час, бо саме з ним на вустах ми крокуємо життям. Тож побажаймо усім мовам світу квітнути і багатіти!



ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Журнал «Довідник класного керівника» запрошує до співпраці авторів: фахівців з проблем виховання, вікової психології, фізіології, гігієни дітей та підлітків; досвідчених класних керівників, методистів науково-методичних центрів, юристів та інших.

До розгляду приймаються статті, сценарії до свят та позакласних заходів тощо в електронному вигляді обсягом до 20 000 друкованих знаків із стислою біографічною довідкою про автора та його контактним телефоном.

Матеріали надсилайте на e-mail: school@p-a.com.ua.

Поєднання в одному заході кількох видів змагань робить його цікавим і привабливим для різних категорій дітей, допомагає розкрити здібності кожного учасника гри й згуртовує команду задля досягнення спільної мети

Спортивно-розважальна естафета «Зимові забави»

Оксана КЛИМЕНКО,
методист з питань
виховної роботи
Науково-методичного
центру Управління
освіти Святошинської
райдержадміністрації
м. Києва

У СВЯТОШИНСЬКОМУ районі столиці існує добра традиція — проведення наприкінці лютого спортивно-розважальної естафети «Зимові забави», участь у якій беруть команди з усіх шкіл району. Гра охоплює дітей усіх вікових категорій. Початковий (відбірковий) етап гри відбувається у школі.

Змагання проходять у двох категоріях: *спортивна естафета по визначених станціях* і *конкурс фольклористики*.

Організаторами заходу виступають управління освіти Святошинської райдержадміністрації м. Києва та Молодіжний туристський клуб Святошинського району.

Мета проведення естафети, з одного боку — популяризація туризму, спортивного орієнтування, народних традицій серед учнів загальноосвітніх закладів, виховання розуміння необхідності ведення активного способу життя, з другого — стимулювання пізнавального інтересу до основ українського народознавства; засвоєння молодим поколінням культурної спадщини свого народу та формування на цій основі почуття національної гідності.

У змаганнях беруть участь команди, до складу яких входять від 6 до 10 осіб. Для кожної вікової групи (молодша — 5–6-й класи, середня — 7–8-й класи, старша — 9–11-й класи) визначається рівень складності завдання. Підбиваються підсумки і визначаються переможці у кожній віковій групі. Переможці та призери естафети у кожній із вікових категорій нагороджуються дипломами та цінними призами.

Умови проведення спортивно-розважальної естафети «Зимові забави»

СПОРТИВНА ЕСТАФЕТА ПО ВИЗНАЧЕНИХ СТАНЦІЯХ

ЕТАП № 1. Орієнтування за вибором

Учасник отримує карту, на якій позначено трикутником місце, з якого починається рух по дистанції («Старт»), та кружечком — пункт призначення («КП» — контрольний пункт). Усього на карті буде нанесено шість контрольних пунктів. Учасник також отримує картку, в якій необхідно буде зробити відмітку компостером на КП.

Завдання:

Для молодшої категорії — зробити відмітку на будь-яких **3** (трьох) КП за вибором учасника.

Для середньої категорії — зробити відмітку на будь-яких **4** (чотирьох) КП за вибором учасника.

Для старшої категорії — зробити відмітку на будь-яких **5** (п'яти) КП за вибором учасника.

Перемагає той, хто швидше впорається із завданням.

ЕТАП № 2. Переправа по мотузці з поручнями

Учасник долає етап, стоячи на нижній мотузці та тримаючись руками за верхню мотузку, вільним способом. Початок та кінець етапу — за контрольною лінією (вказаною суддями).

Якщо учасник зірвався або торкнувся землі до контрольної лінії, йому нараховується одна хвилина штрафу.

Перемагає той, хто швидше і без помилок дістанеться контрольної лінії.

ЕТАП № 3. Маятник

Учасник повинен, тримаючись за мотузку, перескочити з однієї контрольної лінії на другу контрольну лінію (смуга перешкод обладнується суддями).

Якщо учасник зірвався або торкнувся землі до контрольної лінії, йому нараховується одна хвилина штрафу (одна хвилина також нараховується за кожне торкання поверхні землі).

Перемагає той, хто швидше і без помилок дістанеться контрольної лінії.

ЕТАП № 4. Стрільба з пневматичної гвинтівки

Стрільба виконується по мішені «П» з положення стоячи. Відстань до мішені **7** (сім) метрів. Надається **3** (три) пробних та **5** (п'ять) залікових пострілів.

Перемагає той, хто вибив більшу кількість балів.

ЕТАП № 5. Дартс

Учасник повинен набрати бали, кидаючи дротики по мішені.

Перемагає той, хто набрав більше 125 і вище балів.

ЕТАП № 6. Сітка

Смуга перешкод обладнується суддями. Поміж двох дерев на відстані 1,5–2 м прикріплюється сітка у зріст дитини. Учасник естафети повинен подолати її, рухаючись на ногах.

Перемагає той, хто швидше подолає перешкоду.

КОНКУРС ФОЛЬКЛОРИСТИКИ

Фольклорний конкурс¹

Виконання обрядових пісень (веснянки, закликанки, гаївки, гагілки); коломийок, історичних пісень, дум, хороводів, народних танців, традиційних рольових ігор, лялькових або вертепних дійств; музичних творів на народних інструментах тощо.

Переможцем стає найкращий виконавець, враховується також використання народного костюма (або його елементів) та атрибутики.

Змагання «Перетягування канату»

Склад команди — 6 осіб. До складу команди входять учасники лише однієї вікової категорії. Етап обладнано згідно з правилами проведення змагань з перетягування канату. Намотувати канат на руку забороняється.

Переможець визначається за олімпійською системою «на виліт».

Конкурс «Українські млинці»

Від команди в конкурсі бере участь **один** учасник.

Для участі в конкурсі необхідно мати з собою начинку до млинців, наприклад: ікру лосося, варення, мед, тушковану капусту, сир тощо.

Учасник має одягти кухарський фартух (дають судді), замісити тісто на млинці за рецептом: борошно, вода, яйце, сіль, цукор (дають судді).

Надівши рукавиці від гарячого (дають судді), випікати млинці (2 шт.) на вугіллі від вогнища.

Покласти на млинці начинку та загорнути їх (один млинець віддають суддям для оцінювання).

Переможець конкурсу визначається:

- за часом приготування та випікання двох млинців;
- за зовнішнім виглядом млинців (готовністю, цілісністю тощо).

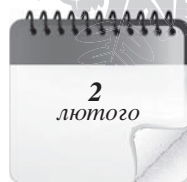


¹ Оскільки змагання відбуваються наприкінці зими, то завданням для учасників є підготовка народних пісень, ігор тощо, пов'язаних із проводами зими й закликанням весни.

ДЕНЬ БАБАКА

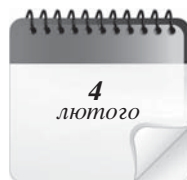
День бабака — традиційне народне свято в Канаді й США, що відзначають щорічно 2 лютого. Вважається, що цього дня за поведінкою бабака, який вилазить зі своєї нори, можна судити про наближення весни.

Якщо день похмурий, бабак не бачить своєї тіні й спокійно залишає нору — зима незабаром закінчиться, і весна настане рано. Якщо ж день сонячний, бабак бачить свою тінь і ховається назад у нору — буде ще шість тижнів зими. У деяких містах і поселеннях США й Канади в цей день проводять фестивалі, присвячені місцевим метеорологічним бабакам, що збирають численних туристів.



ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ БОРОТЬБИ З РАКОВИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ

Всесвітній день боротьби з раковими захворюваннями започаткував Міжнародний протираковий союз 2005 року для того, щоб привернути увагу громадськості до цієї глобальної проблеми, нагадати про те, наскільки небезпечні й поширені зараз онкологічні захворювання.

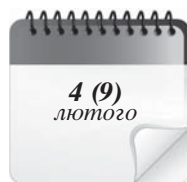


МАУЛІД АН-НАБІ — НІЧ МАУЛІД (НАРОДЖЕННЯ ПРОРОКА)

Народження Пророка Мухаммеда відзначають 12 числа третього місяця Раби аль-авваль ісламського календаря. Це свято почали відзначати аж через 300 років після приходу ісламу. Оскільки точна дата народження Мухаммеда невідома, цей пам'ятний день було приурочено до дня його смерті, що накладає відбиток на характер торжества. Варто зазначити, що в ісламі дні народження відзначають скромно, а іноді й зовсім не відзначають, тим часом як дати смерті, що сприймаються як народження для вічного життя, відзначають урочисто.

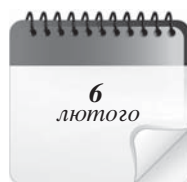
На Маулід прийнято читати молитви, слова поминання Аллаха, славослів'я пророкові, віршовані оповідання і лекції про його життя й народження. У цей день висловлюють радість із приводу приходу в наш світ Мухаммеда, якого мусульмани вважають останнім посланцем Бога, роздають милостиню бідним і ведуть благочестиві розмови один з одним.

Нині Маулід ан-набі широко святкують у Сирії, Алжирі, Тунісі, Марокко й інших мусульманських країнах. У Пакистані він є офіційним святом, яке відзначають упродовж трьох днів.



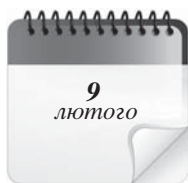
ДЕНЬ БЛАЖЕННОЇ КСЕНІЇ ПЕТЕРБУРЗЬКОЇ

Свята блаженна Ксенія народилася в першій половині XVIII століття. Після досягнення повноліття вона поєдналася в шлюбі з полковником А. Ф. Петровим. Невдовзі Андрій Федорович помер, залишивши дружину вдовою на двадцять шостому році її життя.



Цей несподіваний удар так сильно вразив Ксенію Григорівну, що вона одразу ніби забула все земне, людське, всі радощі й утіхи, і внаслідок цього багатом здавалася божевільною. Багато часу проводила вона у молитвах, тому Господь ще за життя прославив свою обраницю. Вона удостоїлася дару провидіння. Навчаючи людей правдивості, блаженна Ксенія часто відкривала таємниці осіб, яких вона відвідувала. Ті, до кого вона заходила або в кого куштувала їжу, ставали щасливими й успішними у справах. І торгівці, і візники — всі намагалися зробити їй послугу; а особливе благополуччя отримували ті, кому сама блаженна Ксенія давала що-небудь.

На сімдесят першому році земного життя вона спочила сном праведника. Тіло її було поховано на Смоленському кладовищі, і біля її могили почало здійснюватися знамення милості Божої. Після проведення панахиди над її могилою стражденні отримували зцілення, в сім'ях відновлювався порушений мир, а ті, хто мав потребу, отримували необхідне. Могила її досі є однією зі святинь Санкт-Петербурга, що приваблює численних паломників.

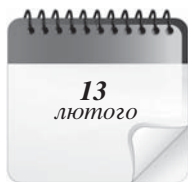


МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ СТОМАТОЛОГА

Традиція святкувати 9 лютого Міжнародний день стоматолога набуває популярності в усьому світі. Відзначають це свято у день Святої Аполлонії.

Аполлонія — донька видатного александрійського чиновника, що увірувала в Христа. Коли ж від неї почали вимагати зректися християнства, вона відмовилася. Дівчину схопили, спочатку їй виврвали всі зуби і погрожували спалити живцем. Аполлонія попросила її розв'язати, щоб мати можливість стати на коліна і виконати вимогу юрби. Коли ж її розв'язали, відважна дівчина сама кинулася у вогонь. Це сталося 9 лютого 249 року. Страждання і християнський подвиг Аполлонії дуже вразили її сучасників і породили легенду про те, що варто тільки вимовити її ім'я, помолитися їй — і зубний біль затихне. 300 року Аполлонію канонізовано як святу мученицю.

На початку XVIII століття з легкої руки засновника сучасної наукової стоматології як науки і професії П'єра Фошара свята Аполлонія, що доти була покровителькою тільки страждених зубним болем, почала «опікуватися» і стоматологами, покликаними цей біль усувати.



ТУ-БІ-ШВАТ — НОВИЙ РІК ДЕРЕВ ЗЕМЛІ ІЗРАЇЛЮ

Юдейське релігійне свято, яке відзначають 15 числа місяця швата за єврейським календарем. В основі свята лежить переказ про те, як дерева, побачивши, що Бог подарував людям свято Нового року, сповнилися заздрості й попросили Його, щоб і їм було встановлено такий самий день. Оскільки у місяці шват дерева прокидаються після

зимової засухи, то саме цей час і було вибрано. Донині збереглася стародавня молитва про дарування благополуччя деревам, а в євреїв Курдистану існує звичай у свято обвивати стовбури квітковими гірляндами й просити Бога дарувати деревам і людям благополуччя і плодючість.

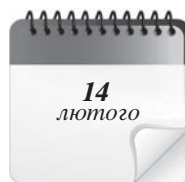
ДЕНЬ СВЯТОГО ВАЛЕНТИНА

За церковною легендою, християнський священик Валентин жив за часів імператора Клавдія II Готського (III ст.). Є відомості, що Валентин займався також природничими науками та медициною.

Войовничий імператор Клавдій нібито вважав, що сім'я заважає солдатам воювати за імперію і видав едикт, яким забороняв воїнам одружуватися. Валентин, незважаючи на цей указ, продовжував таємно вінчати всіх охочих. За це його заарештували й ув'язнили під охороною офіцера, прийомна донька якого була сліпою. Священик вилікував її, а опісля повернувшись на християнство батька й цілу родину. Довідавшись про це, імператор наказав відтяти Валентину голову, що й сталося 14 лютого.

Згодом як християнського мученика, який постраждав за віру, католицька церква канонізувала його. А 496 року Папа Римський Геласій оголосив 14 лютого Днем святого Валентина.

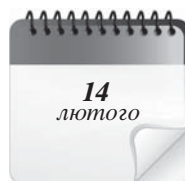
Широкої популярності в Західній Європі це свято набуло після XV століття. За переказом, винахід «валентинки» приписують герцогу Орлеанському Шарлю, який 1415 року, перебуваючи в англійському полоні після битви під Азенкуром, нібито надсилав із лондонської в'язниці віршовані любовні послання своїй дружині. Одна з тодішніх «валентинок» нині зберігається в Британському музеї.



ДЕНЬ КОМП'ЮТЕРНИКА

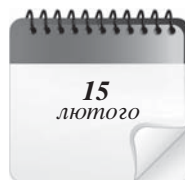
Саме 14 лютого 1946 року було запущено першу електронно-обчислювальну машину ENIAC.

ENIAC вважається першим комп'ютером, який виконував практичні завдання. Його розробили для вирішення одного із серйозних і потрібних завдань того часу — обрахування балістичних таблиць армії. Між іншим, саме від ENIAC сучасні комп'ютери успадкували двійкову систему обчислення.



СТРИТЕННЯ ГОСПОДНЄ

На 40-й день після народження Ісуса Христа Марія та Йосип виконали закон, про який йдеться у Старому Заповіті і який постановляв, що на 40-й день після народження хлопчика і на 80-й після народження дівчинки кожна мати мала принести до дверей святині однорічне ягня на цілопальну жертву як знак визнання над собою

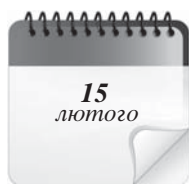


найвищої Божої влади і подяки, а голуба — як жертву за гріхи. Після цього жінка вважалась очищеною. Цей закон також приписував, що первородного сина треба було принести до святині та пожертвувати Богу.

Цю подію описано в Євангелії. Як сказано, тоді збулася передбачена Богом зустріч Христа з праведним Симеоном. У Євангелії від Луки говориться: «Йому (Симеонові) було відкрито Святим Духом, що не бачитиме він смерті, доки не побачить Христа Господа. Він прийшов Духом у храм. І як батьки вносили новонародженого Ісуса, щоб учинити над ним за законним звичаєм обряд, він узяв його на руки, благословив Бога й мовив: «Нині, Владико, можеш відпустити слугу Твого за Твоїм словом у мирі, бо мої очі бачили Твоє спасіння, що Ти приготував перед усіма народами; світло на просвіту поганам, і славу твого люду — Ізраїлю».

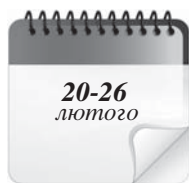
Стрітєння Господнє входить до дванадцяти найбільших церковних свят. Урочисто його почали відзначати з кінця V століття, хоча згадки про його святкування в Єрусалимі датовано другою половиною IV століття.

На Стрітєння, за традицією, вірні посвячують у церкві свічки, які несуть до своїх домів як символ світла й очищення.



ДЕНЬ ВШАНУВАННЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ НА ТЕРИТОРІЇ ІНШИХ ДЕРЖАВ

Щорічно 15 лютого в Україні відзначають День вшанування учасників бойових дій на території інших держав (Указ Президента України від 11 лютого 2004 р. № 180/2004). За радянських часів вихідці з України брали участь у війнах і військових конфліктах у 26 країнах світу. У цей день ми віддаємо шану тим солдатам і офіцерам, які з честю та гідністю виконували свій військовий обов'язок у горах Афганістану, пустелях Африки та в інших небезпечних кутках світу.



МАСНИЦЯ

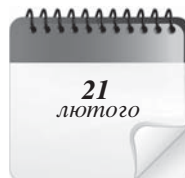
Масниця (Масляна, Масляниця, сирна неділя) — давньослов'янське свято на честь весняного пробудження природи. Ще за язичницьких часів масниця була символічним закінченням зимового періоду. В основі її святкування було вшанування народження бога Сонця як джерела тепла, а отже, і майбутнього врожаю. Напевне саме тому головною обрядовою стравою цього тижня були різноманітні млинці, які своєю формою нагадували сонце. На столі також обов'язковими є вареники із сиром і, звичайно, маслом і сметаною. Та самою їжею масниця не обмежувалася — це було цікаве дійство, яке тривало весь тиждень. Останні два дні тижня — верхівка свята. Народні гуляння, ігри, серед яких найулюбленіші — «взяття сніжної фортеці», катання на санях, танці навколо багаття та спалення солом'яної Масниці.

Християнська церква включила це свято у свій календар: масляний тиждень напередодні Великого посту (кінець лютого — початок березня), проте воно так і не набуло релігійного змісту.

МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ РІДНОЇ МОВИ

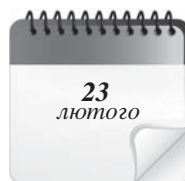
Де і коли народилася традиція Міжнародного дня рідної мови? Історія свята, на жаль, має дуже трагічний початок. 21 лютого 1952 року в Бангладеші влада жорстко придушила демонстрацію протесту проти урядової заборони на використання в країні бенгальської мови. Відтоді цей день у Бангладеші став днем полеглих за рідну мову.

Минуло багато років. Аж у жовтні 1999 року на Тридцятій сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО було запроваджено міжнародний День рідної мови для «підтримки мовного та культурного різноманіття і багатомовності» та зосередження уваги на мовному питанні. Починаючи з 21 лютого 2000 року цей день відзначають і в Україні.



ДЕНЬ ЗАХИСНИКА ВІТЧИЗНИ

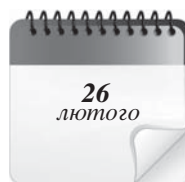
23 лютого 1999 року Президент України Леонід Кучма видав Указ «Про День захисника Вітчизни», в якому зазначено: «Враховуючи численні звернення громадських організацій, ветеранів війни та з метою сприяння патріотичному вихованню молоді постановляю установити в Україні свято — День захисника Вітчизни, яке відзначати щорічно 23 лютого».



ПРОЩЕНА НЕДІЛЯ

Останній день масляного тижня називається прощеною неділею. Цього дня людям варто пригадати всі образи, спричинені близьким, і вибачитися за них від щирого серця, попросити пробачення за всі вчинені образи, щоб очиститися перед Великим постом від усякої скверни.

У церквах цього дня на літургії читається Євангеліє з частиною з Нагорної проповіді, де говориться про прощення образ ближнім, без чого ми не можемо отримати прощення гріхів від Батька Небесного, про піст і про збирання небесних скарбів.



ТОВ «Пресс Альянс»

ЄДРПОУ 35139756, тел.: (44) 583-0422

р/р 260073129701 в ПАТ «Комерційний банк «Даніель» у м. Києві,

МФО 380980, ІПН 351397526522, свідоцтво № 100295075

Адреса: м. Київ, вул. Магнітогорська, 1-Е

Одержувач _____

Платник _____

Рахунок-фактура № DK1 _____

Код міста + телефон

від « » _____ 2012 року

Індекс	Вид доставки		Поштова			Рекомендованою бандероль / кур'єром по м. Києву			Сума до сплати (грн)
	Назва видання	періодичність виходу	ціна на 1 міс. квартал (грн)	сума на 6 міс. (грн)	сума на 12 міс. (грн)	ціна на 1 міс. квартал (грн)	сума на 6 міс. (грн)	сума на 12 міс. (грн)	
89368	Довідник класного керівника	1р/міс.	45,0	270,0	540,0	51,0	306,0	612,0	
89383	Довідник класного керівника	1р/міс.	—	258,0	516,0	—	294,0	588,0	
89367	Довідник директора школи	1р/міс.	45,0	270,0	540,0	51,0	306,0	612,0	
89373*	Довідник директора школи	1р/міс.	—	259,0	518,0	—	295,0	590,0	
89370	Психологічна служба школи	1р/квартал	39,0	78,0	156,0	45,0	90,0	180,0	
89389*	КОМПЛЕКТ: Довідник директора школи + Довідник класного керівника + Психологічна служба школи	1р/міс. + 1р/міс. + 1р/квартал	289,0	579,0	1158,0	331,0	663,0	1326,0	

* під подарунком слід розуміти придбання за 1 грн. (включено у вартість).
У березні — «Журнал реєстрації вихідної кореспонденції»;
у вересні — «Журнал реєстрації вихідної кореспонденції»



Директор

В. В. Засць

Всього без ПДВ:

ПДВ:

Сума до сплати:

БЛАНК ЗАМОВЛЕННЯ на 2012 рік

DK1

Код ЄДРПОУ			
Назва підприємства			
Вид діяльності			
Передплатою на підприємстві займається	посада, П. І. Б.		
	код міста	тел.	факс
	e-mail:		
Місяці передплати			
Періоди передплати	січень — червень	липень — грудень	
Одержувач журналу	посада, П. І. Б.		
Одержувач журналу	посада, П. І. Б.		
Поштова адреса	індекс _____ область _____		
	район _____ місто _____		
	вул. _____ буд. _____ корп. № _____ оф. _____		
Вид доставки	поштою ☐	бандероллю ☐	кур'єром по Києву ☐

Бланк замовлення надсилайте факсом: 0 (44) 583-04-22
або поштою на адресу: 02660, м. Київ, вул. М. Раскової, 11, корп. А, а/с 185

Читайте у наступних номерах

УПРАВЛІННЯ ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ

Створення та впровадження в роботу виховної системи навчального закладу
Планування виховної роботи
Співпраця заступника директора з виховної роботи з класним керівником, соціальним педагогом та практичним психологом

КОНТРОЛЬ ЗА НАВЧАННЯМ

Консолідація зусиль педагогів-предметників, які працюють у класі
Робота з учнями, які мають низьку мотивацію до навчання, та обдарованими дітьми

ВИХОВНА ГОДИНА

Підготовка та проведення виховних годин, цікаві матеріали до них
Права та обов'язки дітей, підлітків, учнів
Безпека життєдіяльності

КОНСУЛЬТАЦІЇ ФАХІВЦІВ

Консультації провідних фахівців різних профілів щодо виховання дітей, організації їхнього навчального дня та дозвілля, спілкування з батьками тощо

БАТЬКІВСЬКІ ЗБОРИ

Організація роботи з батьками
Планування та визначення тематики батьківських зборів
Школа батьківства

СКЛАДОВІ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Організація робочого дня класного керівника
Планування роботи
Новітні педагогічні технології
Кращий досвід

ПОЗАУРОЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Методичні рекомендації щодо проведення позаурочних заходів
Сценарії свят і заходів

РОБОТА З ДОКУМЕНТАМИ

Оформлення та ведення шкільної документації

КАЛЕНДАР КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Державні, національні та міжнародні свята відповідно до оновленої Програми «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів» України за місяцями та короткі коментарі до них

Для тих, хто виховує Людину

Передплатний індекс у каталозі ДП «Преса»:

щомісячна передплата — **89368**

пільгова на півріччя — **89383**

